WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T. V. R. 1928.

4. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

BIBLJOTEKARSTWO.

KALISZEWSKIJ A., JANICKIJ N. i EICHENHOLZ A (*redaktorzy*). — *Bibljotieka. Sbornik statiej. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, str. 170 i 4 tablice ilustracyj. — C. B. W. sygn .113 387/II.*

Jest to księga pamiątkowa wydana z racji 35-letniego jubileuszu, jaki obchodziła znana rosyjska działaczka na polu bibljotekarstwa — Chawkina-Hamburger, obecna kierowniczka kursów bibljotekarskich i instytutu bibljotekoznawstwa przy Bibljotece Publicznej Z. S. S. R. imienia Lenina.

Księga składa się z trzech działów. Pierwszy, omawiający zadania bibljotek w Z. S. S. R., tworzy 7 prac: 1. P. Gurow — Bibljoteka w świetle leninizmu; 2. J. Proskuriakowa — Metody pracy z czytelnikami bibljotek naukowych; 3. W. Bank — O naukowej działalności bibljotek i ich pracowników; 4. A. Kaliszewskij — Korzystanie z bibljoteki; 5. I. Simanowskij — Bibljografja i zadania naukowej organizacji bibljotek; 6 A. Eichenholz — Rola samokształcenia w podniesieniu kwalifikacyj bibljotekarza bibljoteki naukowej; 7 D. Balina — Bibljoteka w świetle pedagogiki.

Dział II, poświęcony technice pracy bibljotekarskiej, składa się z 5 rozpraw: 1. J. Dobrżinskij — Katalog działowy czy wyrazów głównych; 2. M. Fabrikant — Bibljoteczna i bibljograficzna klasyfikacja w dziedzinie sztuki; 3. J Betger — Zagadnienie katalogu w bibljotekach wschodnich; 4. J. Łappa-Starżenieckaja — Egzemplarz obowiązkowy na zachodzie; 5. N. Janickij — Egzemplarz obowiązkowy i bibljoteka w Z. S. S. R

Dział III, zawierający materjały do historji współczesnych bibljotek Z. S. S. R., składa się z 3 rozpraw: 1. G. Porszniew — Pierwsze kursy bibljotekarskie; 2. S. Posternak — Bibljoteka Narodowa Ukrainy; 3. I. Wegman — 95 lat pracy Odeskiej Państwowej Bibljoteki Publicznej.

Na końcu książki podana jest bibljografja prac jubilatki, zawierająca 343 pozycje.

ORGANIZACJA WOJSKA.

Polewaja służba sztabow. (Korpus, diwizja, polk). Nastawlenije — Moskwa 1928, „Wojennyj Wiestnik". Str. 163. — C. B. W. sygn. 35.980/I.

Jest to oficjalna instrukcja opracowana przez Tuchaczewskiego, Pugaczowa,. Triandofiłowa, Bobrowa, Trifonowa, Warfołomiejewa, Sławina i Sokoła.

Dotyczy ona przeważnie organizacji pracy sztabów korpusów i dywizyj, t. j. jednostek składających się z różnych rodzajów broni, których

sprawne współdziałanie a głównie piechoty z artylerją, winno stanowić najważniejszą troskę dowództw. Ponieważ w wojsku sowieckiem najniższą jednostką broni połączonych jest pułk (ze względu na wchodzącą w skład jego artylerję polową), przeto instrukcja ta dotyczy również dowództw pułków.

Składa się ona z 17 rozdziałów:

I. Sztab, jego zadania, prawa i obowiązki; II. Praca szefa sztabu; III. Studjowanie sytuacji przez szefa sztabu; IV. Opracowanie planu operacji; V. Wykonanie tego planu; VI. Praca oddziału operacyjnego; VII. Praca oddziału wywiadowczego; VIII. Praca łączności; IX. Praca związana z organizacją tyłów; X. Miejsce postoju sztabu podczas różnych okresów działań wojennych; XI. Praca na punktach obserwacyjnych; XII. Rozpoznanie terenu; XIII. Zastępowanie pracowników opuszczających sztab; XIV. Odpoczynek pracowników sztabu; XV. Dyżury; XVI. Kancelarja operacyjna; XVII. Inwentarz sztabu.

LIDDELHART B. H., *captain. — The remaking of madern armies. London, 1927, John Murray. Str. 312.*

Jest to praca teoretyczna o reorganizacji wojska nowoczesnego na podstawie doświadczeń wojny światowej.

Autor omawia przyczyny długotrwałej stabilizacji frontu podczas wojny, pochodzenie czołgów i użycie ich na froncie zachodnim (w Pikardji), decydującą rolę czołgów w bitwie 8 sierpnia 1918 r., rolę piechoty, wojsk terytorjalnych i dowództwa, oraz powojenne doktryny francuskie i niemieckie. Podkreśla potrzebę manewru, niemożność uniknięcia stabilizacji bez uprzedniej reorganizacji wojska, znaczenie czołgów po utracie przez kawalerję swej roli decydującej, humanitarność wojny chemicznej, oraz podaje środki, które mają zapobiec unieruchomieniu wojska.

SZILDBACH K. — *Taktika wojsk specjalnogo naznaczenija i wspomogatielnych czastiej. Izdanije wtoroje, pierierabotannoje. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 143. — C. B. W. sygn. 77.489/II.*

Praca obejmuje w głównych zarysach organizację i taktykę oddziałów specjalnych rodzai broni, a mianowicie wojska pancerne, artylerja odwodu naczelnego dowództwa, saperzy, pontonierzy, oddziały elektrotechniczne, wojska kolejowe i samochodowe, oddziały łączności oraz oddziały pomocnicze jako to tabory, oddziały gospodarcze, sanitarne i t. p.

ADMINISTRACJA WOJSKA.

GORIECKIJ K. — *Sprawocznik dla pomoszcznikow komandirow połkow po chozìajstwiennoj czasti i zawiedujuszczich chozìajstwom w R. K. K. A. po wsiem widam snabżenija w mirnoje wriemia. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 440. — C. B. W. sygn. 113.394/II.*

Praca obejmuje zagadnienie gospodarki materjałowej w oddziałach wszystkich rodzajów broni (z wyjątkiem lotnictwa) w czasach pokoju. Praca ta wobec zupełnego braku kodyfikacji sowieckiego ustawodawstwa wojskowego, posiada duże znaczenie dla zorjentowania się w licznych przepisach, normujących gospodarkę w oddziałach.

Książka składa się z 20 rozdziałów:

I. Gospodarka wewnętrzna w oddziałach i instytucjach R. K. K. A.; II. Wyżywienie; III. Zaopatrzenie odzieżowe; IV. Zaopatrzenie w sprzęt taborowy; V. Gospodarka pieniężna; VI. Wyposażenie artyleryjskie; VII. Wyposażenie chemiczne; VIII. Wyposażenie techniczne; IX. Kwatery; X. Wyposażenie sanitarne; XI. Wyposażenie weterynaryjne; XII. Wyposażenie oddziałów w materjał polityczno-oświatowy; XIII. Inwentarz nieużytkowy; XIV. Robienie zapasów przez oddziały; XV. Przewożenie

oddziałów; XVI. Kontrola finansowa; XVII. Sposób pokrycia strat przy uszkodzeniu lub zniszczeniu własności państwowej; XVIII. Składy pułkowe; XIX. Wyposażenie w konie; XX. Wyposażenie w sprzęt taborowy.

PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE.

KRASOWSKIJ M. — *Wniewojskowaja podgotowka za rubieżom. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 144. — C. B. W. sygn. 77.479/II.*

Jest to pierwsza praca rosyjska, poświęcona zagadnieniu przysposobienia wojskowego poza granicami Z. S. S. R., zawierająca przegląd organizacyj przysposobienia wojskowego w Polsce, Finlandji, Wielkiej Brytanji, Francji i Włoszech. Dobór tych właśnie a nie innych państw, autor tłumaczy motywem, że wziął 2 najpoważniejszych pod względem wojskowym sąsiadów Związku Sowieckiego oraz 3 wielkie mocarstwa europejskie, odgrywające dominującą rolę w polityce współczesnej.

Najobszerniej potraktowana jest Polska, która zajmuje prawie połowę książki.

Po krótkim wstępie historycznym o początkach polskich organizacyj wojskowych, autor przechodzi do scharakteryzowania poszczególnych naszych związków o charakterze wojskowym, a mianowicie: Związek Strzelecki, Polska Organizacja Wolności, Związek Legjonistów, Związek Harcerstwa Polskiego, Sokół, Związek Osadników Wojskowych, Związek Powstańców i Wojaków, Związek Powstańców Górnośląskich. Następnie omawia organizację i zakres działania Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, przechodząc później do następujących zagadnień: Wojsko i przysposobienie wojskowe ludności; kadry instruktorskie; organizacje wyszkolenia młodzieży; wychowanie fizyczne; niższe przysposobienie wojskowe; wyższe przysposobienie wojskowe; ulgi otrzymywane na podstawie zaświadczeń o przejściu przysposobienia wojskowego; ćwiczenia letnie; manewry; uwojskowienie kobiet; Liga Obrony Powietrznej Państwa; Towarzystwo Obrony Przeciwgazowej, propaganda uwojskowienia.

KŁOCZKO J., DIEGTIARIEW L., BOJCOW M. i NIEWSKIJ G. (*redaktorzy*). — *Osnowy wojennogo dieła. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatelstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 442. — C. B. W. sygn. 112.936/III.*

W Związku Sowieckim dużą wagę zwrócono na należyte postawienie sprawy przysposobienia wojskowego. Książka niniejsza zawiera zasadnicze wiadomości o wojsku i wojnie, przeznaczone dla studentów wyższych uczelni oraz uczniów szkół II stopnia, odpowiadających mniej więcej naszym gimnazjom. Wychowankowie tych zakładów naukowych mają dostarczyć wojsku dowódców rezerwy.

Książka składa się z 7 działów.

I. Przygotowanie obrony państwa; II. Historja i organizacja czerwonej armji; III. Elementarne wiadomości z dziedziny taktyki; IV. Wiadomości z topografji wojskowej; V. Technika wojskowa; VI. Flota powietrzna; VII. Flota morska.

WYSZKOLENIE WOJSKA.

SZILDBACH K. i GUROW S. — *Storożewoje ochranienije w zadaczach. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 85. 13 szkiców. — C. B. W. sygn. 36.167/II.*

Nowe regulaminy sowieckie, z wyjątkiem regulaminu służby polowej kawalerji, mało zwracają uwagi na zagadnienie ubezpieczenia, zapewne pod wpływem przyzwyczajeń wojny domowej, w czasie której ten rodzaj służby nie znajdował należytego zrozumienia.

Autorzy książki, odczuwszy dość dotkliwie, jako wykładowcy taktyki w szkołach wojskowych, tę lukę regulaminów, starają się usunąć ją, rozpatrując w swej pracy ważniejsze rodzaje ubezpieczenia.

Książka składa się z następujących rozdziałów:

I. Teorja ubezpieczenia; II. Ubezpieczenie w normalnych warunkach; III. Ubezpieczenie wobec nieprzyjaciela stojącego w odległości niespełna jednego marszu dziennego; IV. Przejście od jednej formy ubezpieczenia do innej; V. Ubezpieczenie w terenie trudnodostępnym dla nieprzyjaciela; VI. Ubezpieczenie przy wrogim stosunku i działaniach partyzanckich ludności miejscowej.

KAUFELDT F. — *Bojewyje diejstwija strielkowoj roty. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 95. — C. B. W. sygn. 36.164/II.*

Jest to szkoła bojowa kompanji w natarciu i obronie, prowadzonych w warunkach wojny ruchowej. Książka, będąc ściśle uzgodniona z regulaminem służby polowej piechoty, w pierwszej swej części, poświęconej natarciu, daje ogólną charakterystykę obecnej walki oraz szczegółowo rozważa działania kompanji piechoty w natarciu. Druga część omawia ogólne właściwości obrony oraz zawiązanie i prowadzenie walki.

KAWALERJA.

MIKULIN W. — *Służba razwiedywatielnogo otriada armiejskoj konnicy na zadacze — primierie. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 62, 8 szkiców. — C. B. W. sygn. 36.122/II.*

Praca Mikulina przedstawia, na ułożonym przez autora przykładzie, działalność jednego z oddziałów zwiadowczych, wysłanych przez dywizję kawalerji, prowadzącą rozpoznanie na skrzydle grupy złożonej z kilku korpusów. Autor, jako współpracownik naukowo-regulaminowego wydziału sztabu czerwonej armji, oświetla poruszane przezeń zagadnienie zgodnie z duchem ostatnich regulaminów kawalerji sowieckiej.

WIERCHOWSKIJ B. — *Polewaja służba riadowogo bojca-kawalerista. Wypusk pierwyj. Służba w razwiedkie i na pochodie. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 87. — C. B. W. sygn. 77.477/II.*

Zadaniem tej pracy jest dostarczenie kawalerzystom wojska sowieckiego podręcznika, ujmującego w zwięzłej i przystępnej formie ich zasadnicze obowiązki w polu. Dotychczas ukazał się tylko pierwszy zeszyt, złożony z 2 części: I. Służba zwiadowcza i II. Służba w czasie marszu.

SAPERZY.

MALEWSKIJ A. — *Maskirowka i jejo primienienije. Moskwa, 1928, „Wojennyj Wiestnik". Str. 184. — C. B. W. sygn. 113.341/II.*

Książka ta daje zarys zasadniczych zagadnień maskowania dla wszystkich rodzai broni, podczas gdy dotychczasowa, dość bogata zresztą w tej dziedzinie, sowiecka literatura wojskowa miała prace poświęcone przeważnie maskowaniu poszczególnych rodzai broni. Pozatem prace te nie mogły być uzgodnione z tymczasowym regulaminem służby polowej i częścią II regulaminu piechoty, które ukazały się w latach 1925 — 1927, podczas gdy znaczna większość prac z dziedziny maskowania przypada na okres wcześniejszy.

To też książka Malewskiego, stara się wypełnić tę lukę, omawiając sprawę maskowania polowego w jego najbardziej zasadniczych formach, nie wymagających żadnych specjalnych środków technicznych.

Składa się ona z następujących rozdziałów:

I. Ogólne dane; II. Najprostsze sposoby i środki maskowania; III. Zasłony dymowe; IV. Maskowanie piechoty; V. Maskowanie artylerji; VI. Maskowanie kawalerji; VII. Maskowanie taborów; VIII. Maskowanie dowództw i oddziałów technicznych; IX. Maskowanie na postoju; X. Maskowanie fortyfikacyj polowych; XI. Fałszywe budowle; XII. Maskowanie stref obronnych; XIII. Maskowanie dróg, mostów, przepraw i pontonów; XIV. Maskowanie transportów kolejowych i rzecznych; XV. Sposoby maskowania w czasie rosyjskiej wojny domowej.

POTAPOW G. — *Bojewoje ispolzowanije inżeniernych wojsk. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 330, 1 mapa. — C. B. W. sygn. 77.609/II.*

Zagadnienie wykorzystania oddziałów inżynieryjnych w czasie prowadzenia operacyj wojennych znajduje stosunkowo słaby wyraz w sowieckiej literaturze wojskowej. Książka Potapowa jest jedną z prób sformułowania głównych zasad użycia bojowego oddziałów inżynieryjnych. Składa się ona z 14 rodziałów:

I. Oddziały inżynieryjne i ich rola w całokształcie sił zbrojnych; II. Organizacja oddziałów inżynieryjnych; III. Oddziały saperskie; IV. Specjalne i pomocnicze oddziały inżynieryjne; V. Ogólne zasady organizacji prac wojskowo-inżynieryjnych; VI. Zasady wykorzystania oddziałów inżynieryjnych; VII. Obowiązki i metody pracy szefów inżynierji; VIII. Rozpoznanie inżynieryjne; IX. Przesuwanie oddziałów marszami pieszemi; X. Ofensywa; XI. Obrona; XII. Wycofanie się z walki; XII. Walka na rzekach (jako przykład podana jest przeprawa 1. angielskiej dywizji piechoty przez kanał Sambra - Oise dn. 4. XI 1918 r.); XIV. Organizacja tyłów.

WOJSKA ŁĄCZNOŚCI.

FAJWUSZ J. — *Swiaz' w polskoj armji. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 119. — C. B. W. sygn. 36.211/II.*

W sowieckiem piśmiennictwie wojskowem pokaźny dział stanowią prace, poświęcone różnym zagadnieniom organizacji i taktyki wojska polskiego. Najmniej dotąd była oświetlona sprawa łączności. Zadaniem pracy Fajwusza jest wypełnienie tej luki. Składa się ona z 2 części. Pierwsza omawia ogólną organizację łączności, jej środki i taktykę, zagadnienie radjowywiadu i wyszkolenie oddziałów łączności. Część druga przedstawia na konkretnych przykładach organizację łączności w dywizji, pułku i bataljonie. Autor w pracy swej wykorzystał instrukcje oficjalne oraz literaturę z dziedziny taktyki i techniki łączności.

Książka składa się ze wstępu napisanego przez specjalistę od łączności Cejtlina oraz z 13 rozdziałów:

I. Ogólne wiadomości; II. Organizacja dowództw i służby łączności; III. Środki łączności; IV. Zasadnicze formy łączności; V. Działania łączności w różnych warunkach sytuacji bojowej; VI. Organizacja łączności i obserwacja powietrzna; VII. Rozkazy co do organizacji łączności; VIII. Podsłuch telefoniczny, radjowywiad; IX. Wyszkolenie oddziałów łączności; X. Dywizja w obronie; XI. Pułk w obronie; XII. Bataljon w obronie; XIII. Dywizja w natarciu.

LOTNICTWO.

BURCZE J. i WOROBJOW—MOSKWIN N. — *Maskirowka letatielnych apparatow w wozduchie. Moskwa — Leningrad. 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 90. — C. B. W. sygn. 36.198/II.*

Praca ta wchodzi w skład serji wydawnictw, poświęconej zagadnieniu maskowania w lotnictwie. Ma ona na celu nie tylko danie pewnych wskazówek praktycznych do natychmiastowego wykorzystania, ale również dostarczenie materjału do samodzielnych rozważań na ten temat.

Książka składa się z 6 rozdziałów:

I. Maskowanie aparatów latających podczas wojny światowej; II. Wielobarwne malowanie ochronne; III. Widzialność aparatów latających; IV. Zagraniczne systemy maskowania i ich właściwości; V. Zasady racjonalnego doboru kolorów maskujących; VI. Inne sposoby maskowania powietrznego.

MARYNARKA.

NIECHAJEW K. *prof. — Tiechnika podwodnogo dieła. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 366. — C. B. W. sygn. 113.409/II.*

Jest to pierwsza książka rosyjska poświęcona zagadnieniom pracy nurków. Składa się ona z następujących rozdziałów:

I. Ogólne dane co do nurków; II Wyekwipowanie nurków; III. Skafandry i wyposażenie stacyj nurków; IV. Spuszczanie nurków na małe głębokości; V. Spuszczanie na duże głębokości; VI. Zagraniczne udoskonalenia w wyekwipowaniu nurków; VII. Wykonywanie robót podwodnych; VIII. Opancerzone skafandry; IX. Ewidencja pracy nurków; X. Wiadomości potrzebne nurkom dla ich pracy.

STRATEGJA.

CAMON *gén. — Pour apprendre l'art de la guerre. Avec 30 croquis ou cartes, 1 tableau synoptique, hors texte, des principales manoeuvres de Napoléon. Paris, 1928, Berger — Levrault Str. VI, C. B. W. sygn. 113.362/II.*

Jest to studjum teoretyczno - operacyjne o nauce sztuki wojennej w którem autor, znany francuski krytyk wojskowy, wykazuje potrzebę studjów historycznych, wylicza najważniejsze operacje wojen dawnych i wojny światowej, do studjów tych nadające się i poddaje analizie krytycznej kampanje Napoleona oraz — z punktu widzenia doktryny napoleońskiej— bitwę pod Tannenbergiem 1914 r.

Krytyka składa się z przedmowy autora i z 8 rozdziałów następujących: I — Konieczność studjów nad kampanjami wielkich wodzów; II — Metoda studjów nad kampanjami; III — Kampanje, które studjować należy obecnie; IV — Jak studjować kampanje Napoleona; V — Nazwy, jakie należy nadać manewrom Napoleona; VI — Tragiczny spór między Bonapartem a Moreau w sprawie kampanji niemieckiej w 1800 r.; VII — Systemy osłonowe Napoleona: A) gdy rozporządza wielką przeszkodą, B) gdy nie rozporządza wielką przeszkodą; VIII — Katastrofa pod Tannenbergiem. Zastosowanie manewru napoleońskiego do sytuacji z wojny światowej (rosyjski plan wojny, ofensywa rosyjska w Prusach Wschodnich, plan operacji, obustronne siły, działania, bitwa pod Tannenbergiem, rozważania krytyczne). Zawiera 30 szkiców i tablicę synoptyczną głównych operacyj Napoleona.

Praca ta ukazała się uprzednio w formie artykułów w „Revue Militaire Française".

TAKTYKA.

BAILLS G., *lieut.-col. — De l'émploi tactique de l'organisation du terrain et des destructions. Paris, 1928, Berger - Levrault. Str. 175. — C. B. W. sygn. 112.788/II.*

Ppłk. Bailes, dyrektor nauk w Ecole du Génie w Wersalu, swoją pracę teoretyczno-taktyczną poświęca zagadnieniu taktycznego użycia fortyfikacji polowej od czasów Napoleona do wojny światowej włącznie, metodom fortyfikacji polowej w ujęciu instrukcji francuskiej z września 1924 r. i sprawie systematycznego niszczenia terenu oraz dróg na podstawie doświadczeń wojen dawnych i wojny światowej.

Oparł ją na francuskiej literaturze przedmiotu.

Książka, zaopatrzona w przedmowę gen. Normand'a, składa się z 2 działów następujących:

Pierwszy, omawiający taktyczne użycie fortyfikacji polowej i zniszczeń, dzieli się na: wstęp; część I — Doktryna napoleońska i fortyfikacja polowa (1796 — 1914 r.); część II — A. Ewolucja idei od 1815 do 1870 r., B. Ewolucja doktryny napoleońskiej od 1870 do 1914 r., C. Ewolucja idei w ciągu wojny 1914 — 1918 r.; część III — Instrukcja tymczasowa o fortyfikacji polowej z września 1924 r.: A. fortyfikacja polowa podczas natarcia, B. fortyfikacja polowa podczas obrony; konkluzja.

Drugi dział, poświęcony manewrowi zniszczeń, zawiera: Wstęp; część I — Broń i zniszczenia: rozdział I — Zniszczenia podczas odwrotu; rozdział II — Zniszczenia w celu osłony pozycji umocnionej; rozdział III — Użycie zniszczeń w celu przykrycia skrzydła, któremu dowództwo może lub chce przydzielić tylko nieznaczne siły; Część II — Uwagi i wnioski; konkluzja.

Na podstawie doświadczeń wojennych autor uzasadnia słuszność twierdzenia Napoleona, że fortyfikacja polowa „zawsze jest pożyteczna, nigdy szkodliwa, a często niezbędna“ oraz podkreśla wielkie znaczenie tej silnej, choć obosiecznej broni, jaką stanowią systematyczne zniszczenia.

Książka stanowi zbiór artykułów tego autora, które się ukazały w „Revue Militaire Française" od października 1926 r. do lutego 1927 r. włącznie i we wrześniu 1928 r.

DUBININ T. — *Obszczaja taktika w schiemach. Czast' pierwaja pod riedakcjej A. Suworowa. Moskwa — Leningrad, 1928. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 275. — C. B. W. sygn. 77.608/II.*

Książka przedstawia zasadnicze zagadnienia taktyki, ujęte w postaci schematów, podzielonych na 3 kategorje: a) konspekt teorji; b) sformułowanie zasadniczych, najczęściej powtarzających się zagadnień przy ocenie sytuacji taktycznej i opracowaniu planu rozwiązania; c) przykładowy plan rozwiązywania zadań.

Ma ona na celu ułatwienie pracy wykładowcy taktyki. Jest to pierwsza praca ujmująca przedmiot w ten właśnie sposób.

LAFFARGUE ANDRE, *capitaine breveté. — L'infanterie dans la bataille des yeux. Paris, 1927, Charles-Lavauzelle. Str. 134. — C. B. W. sygn. 36.022/II.*

Jest to studjum teoretyczno - taktyczne, poświęcone zagadnieniu walki na oczy, t. j. walki piechoty za pomocą udoskonalonej obserwacji optycznej (oczy i przyrządy) i akustycznej przy samej ziemi, wobec zupełnej niewidzialności przeciwnika i w przeciwstawieniu do obserwacji powietrznej lotnictwa oraz artylerji, a oparte na doświadczeniach wojen dawnych i szczególnie wojny światowej, z której przytoczone są przykłady wpływu braku tak zorganizowanej obserwacji na przebieg walki.

Książka składa się z następujących 6 rozdziałów: I — O potrzebie przygotowania piechoty do walki na oczy; II — Rodzaj i podział materjału obserwacyjnego potrzebnego obecnie piechocie; III — Personel specjalnie przeznaczony do walki na oczy. Jego rola. Jego organizacja; IV — Indywidualne wyszkolenie w zakresie obserwacji; V — Zbiorowe wyszkolenie w zakresie obserwacji; VI — Studjum nad walką na oczy w natarciu i szczególnie w bitwie spotkaniowej. Zawiera temat taktyczny i wnioski autora.

Celem książki jest wykazanie, że za mało uwagi przywiązuje się do tego, co na polu walki dzieje się przy samej ziemi (wśród źdźbeł trawy i w brózdach pól), oraz że należy zawczasu przewidywać i organizować walkę na oczy i zaostrzać wzrok piechoty francuskiej.

Podane są 2 mapy i szkice.

Praca ta ukazała się w szeregu artykułów czasopisma „La Revue d'Infanterie" od lutego do czerwca 1927 r. włącznie.

MONIGETTI K. — *Sowmiestnyje diejstwija konniey i wozdusznogo flota. S 15 risunkami i 1 schiemoj (Bibliotieka komandira). Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 136.*

Jest to studjum teoretyczno-taktyczne o współdziałaniu kawalerji z lotnictwem na podstawie doświadczeń wojny światowej, wojny polsko-bolszewickiej i rosyjskiej wojny domowej.

Książka składa się z przedmowy i 2 części: I — Wiadomości ogólne; 1) kwestje organizacji i kierownictwa; 2) Płatowiec kawalerji; 3) Kwestje łączności; 4) Atak powietrzny na kawalerję i obrona przeciwko niemu; II — Działania bojowe: 1) Zwiady; 2) Służba zasłony; 3) Kawalerja jako ruchomy odwód wyższego dowódcy; 4) Zagon; 5) Pościg; 6) Osłona odwrotu swoich wojsk; 7) Wnioski ogólne.

Praca oparta jest na literaturze rosyjskiej i obcej.

Autor podkreśla, że po zupełnej utracie swego znaczenia podczas wojny światowej, kawalerja odrodziła się w wojnach rewolucji i zaczęła nową erę w ścisłym sojuszu z lotnictwem, co ma szczególną doniosłość dla obrony długiej linji granicznej Związku Sowieckiego.

SYROMIATNIKOW A. — *Proryw, jego razwitije i parirowanije. Moskwa— Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 158. — C. B. W. sygn. 77.462/II.*

Zagadnienie przełamania frontu nieprzyjacielskiego czołowem natarciem, które na podstawie doświadczeń wojny rosyjsko-japońskiej uważano za niewykonalne, stało się po wojnach bałkańskiej a zwłaszcza światowej i rosyjskiej domowej, znowu aktualnem. Pomimo olbrzymich środków technicznych, zastosowanych podczas wojny światowej, podjęcie jakiejkolwiek operacji stawało się możliwe jedynie po dokonaniu przełomu frontu nieprzyjacielskiego, gdyż jakiekolwiek obejście skrzydeł było nie do pomyślenia z tej prostej przyczyny, że skrzydła frontów bojowych opierały się o morze lub granice państw neutralnych. To też przełom, pomimo nader niesprzyjających warunków technicznych, uzyskał prawo obywatelstwa.

W rosyjskiej wojnie domowej głównym czynnikiem, który wpłynął na stosowanie przełomu była chęć wygrania czasu oraz brak zdolności manewrowych zarówno wojska jak i dowódców.

Książka składa się ze wstępu i 2 części.

Część I, omawiająca istotę przełomu, i jego rozwój w warunkach współczesnych, składa się z następujących rozdziałów:

1. Znaczenie przełomu; 2. Istota przełomu i jego rozwój; 3. Idea przełomu i środki wykorzystania go; 4. Środki odparowania przełomu; 5. Warunki potrzebne dla wykonania i wykorzystania przełomu.

Część II, poświęcona jest samemu zagadnieniu wykonania i odparowania przełomu. Składa się ona z 6 rozdziałów: 1. Przełom, wykonanie go i przeciwdziałanie mu w w walce spotkaniowej; 2. Przełamanie nieprzyjaciela zajmującego strefę obronną; 3. Nocny przełom; 4. Odparcie próby przełomu; 5. Przełom szerokiego frontu; 6. Przełom nieprzyjaciela stosującego obronę manewrową.

SYROMIATNIKOW A. — *Oborona. S 18 schiemami (Bibliotieka komandira). Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 128.*

Jest to studjum teoretyczno-taktyczne o nowoczesnej wojnie z punktu widzenia jej organizacji i działań wojsk na podstawie doświadczeń wojny światowej, rosyjskiej wojny domowej i wojny polsko-bolszewickiej oraz przykładów z tych wojen.

Książka składa się z przedmowy, wstępu i 4 rozdziałów następujących: I — Cel, różnorodność i idea obrony oraz zasady ogólne jej organizacji; II — Obrona (wyczekująca) w połączeniu z decydującym natarciem (jeden z paragrafów tego rozdziału poświęcony jest całkowicie opisowi walk XXV korpusu rosyjskiego w maju 1915 r. pod Opatowem); III — Obrona

na froncie szerokim (zawiera przykłady z walk na froncie polskim w 1920 r.); IV — Obrona manewrowa i zadanie pokazowe obrony. Zawiera 18 szkiców.

Praca oparta jest na sowieckich przepisach regulaminowych, zaś opis walk pod Opatowem na materjałach sztabu 4 armji rosyjskiej.

Autor podkreśla potrzebę jak największej aktywności obrony, trudność obrony i różnorodność jej w walkach pod Opatowem.

GEOGRAFJA POLITYCZNA I WOJSKOWA.

BURSKIJ P. — *Dalniewostocznyje tieatry wojennych diejstwij. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 200, 1 mapa. — C. B. W. sygn. 77.498/II.*

Praca Burskiego jest krótkim wojskowo-geograficznym opisem terytorjów Dalekiego Wschodu, które mogą ewentualnie stać się dla Związku Sowieckiego przyszłym teatrem działań wojennych. Są to kraj Nadamurski, Mandżurja, północna Korea i wschodnia Mongolja.

Omawiając każdy z tych rejonów, autor zaczyna od opisu jego terytorjum, przechodząc następnie do przedstawienia jego podziału administracyjnego, wartości pod względem ekonomicznym oraz wskazania przypuszczalnych celów działań nieprzyjacielskich. Dalej omawia on drogi i środki komunikacji, ludność (z uwzględnieniem jej składu narodowościowego i struktury społecznej), stan gospodarczy i wynikające zeń widoki zaopatrzenia oddziałów i wreszcie przemysł.

PIETRASIEWICZ P. — *Finlandja i jejo woorużonnyje siły. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 70. — C. B. W. sygn. 35.970/II.*

Popularna broszura, przeznaczona dla żołnierzy, daje zarys dzisiejszego stanu Finladji ze szczególnem uwzględnieniem wojska. Składa się ona z następujących rozdziałów: I — Powierzchnia kraju i klimat; II — Ludność; III — Ustrój państwowy; IV — Położenie wewnętrzne; V — Krótka historja Finlandji; VI — Położenie ekonomiczne; VII — Przemysł; VIII — Handel zagraniczny; IX — Siły zbrojne; X — Organizacja wojska; XI — Z. S. S. R. i Finlandja; XII — Geograficzne warunki prowadzenia wojny w Finlandji.

WANCZENKO A. — *Afganistan i jego woorużonnyje siły. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 72 — C. B. W. sygn. 35.968/I.*

Popularny zarys geografji, ustroju, polityki i ekonomji Afganistanu. Broszura składa się z następujących rozdziałów:

I — Kraj i ludność; II — Afganistan w polityce międzynarodowej; III — Polityczny ustrój Afganistanu; IV — Gospodarstwo wiejskie; V — Hodowla bydła; VI — Przemysł; VII — Drogi i środki komunikacji; VIII — Ważniejsze miasta; IX — Polityka wewnętrzna; X — Budżet i handel zagraniczny; XI — Polityka zagraniczna; XII — Siły zbrojne Afganistanu.

WYBORNOW M. — *Piersija i jejo woorużonnyje siły. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 77 — C. B. W. sygn. 35.989/I.*

Jest to popularna broszura z cyklu „Bibljoteka Krasnoarmiejca", będąca zarysem najogólniejszych wiadomości o Persji, jej organizacji państwowej i organizacji sił zbrojnych. Broszura składa się z następujących rozdziałów:

I — Powinniśmy poznać Persję; II — Kraj, ludność, gospodarka narodowa; III — Stosunki agrarne, włościaństwo; IV — Ustrój ekonomiczny Persji; V — Ustrój polityczny Persji; VI — Siły zbrojne.

PRAWO, POLITYKA, PUBLICYSTYKA I PRAWO WOJSKOWE.

SZRETER W. — *Sowietskoje choziajstwiennoje prawo. Moskwa — Leningrad, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Rossijskaja Assocjacja Naučzno-Issledowatielskich Institutow Obszczestwiennych Nauk. Str. 332. — C. B. W. sygn. 77.713/II.*

Jest to podręcznik prawa handlowo-przemysłowego, przeznaczony przez wydział naukowo-polityczny Państwowej Rady Naukowej, jako podręcznik dla wyższych zakładów naukowych.

Składa się on z 24 rozdziałów: I — Wstęp; II — Charakterystyka prawa okresu przejściowego; III — Źródła sowieckiego prawa handlowo-przemysłowego; IV — Dziedziny gospodarki zmonopolizowane przez państwo lub zamknięte dla kapitału prywatnego; V — Eksploatacja bogactw naturalnych i sił przyrody; VI — Nacjonalizacja przedsiębiorstw przemysłowych i zarządzenia, zmierzające do utworzenia przedsiębiorstw państwowych; VII — Regulowanie; VIII — Rodzaje osób prawnych; IX — Przedsiębiorstwa państwowe; X — Zjednoczenia przedsiębiorstw państwowych (syndykaty, konwencje); XI—Związki spółdzielcze;XII—Towarzystwa;XIII—Przedsiębiorstwo; XIV — Wyjątkowe prawa przemysłowe; XV — Pracownicy handlowi, pełnomocnicy i pośrednicy; XVI — Przedmioty tranzakcyj handlowych; XVII — Pomocnicze organizacje handlowe; XVIII — Ogólne zasady tranzakcyj; XIX — Sprzedaż towaru; XX — Operacje towarowo - składowe; XXI — Umowa przewozowa; XXII — Weksel; XXIII — Tranzakcje bankowe; XXIV — Asekuracja majątkowa.

FRESENIUS FELIX — *Die Heeresdisziplinarstrafordnung in der Hand des Truppenführers. Berlin, 1928, Mittler. Str. 47. — C. B. W. sygn. 36.162/II.*

Autor rozpatruje zagadnienie niemieckiej wojskowej ustawy dyscyplinarnej pod kątem następujących zagadnień: w czyich rękach powinny się skupiać uprawnienia dyscyplinarne; jakość i wymiar kar; postępowanie przy dochodzeniach o przewinienia; wyroki; środki odwoławcze; wykonanie kar. Autor podnosi, że zasadniczą cechę nowej ustawy dyscyplinarnej stanowi przepajający ją duch wychowawczy. Główną podstawę pracy autora stanowi; Disziplinarstrafordrung für das Reichsheer vom 18/5.1926, dalej Militärstrafgesetzbuch vom 16/6.1926 oraz Komentarz Fuhse, Militärstrafgesetzbuch. Berlin 1926. (C. B. W. sygn. 111.180/I.).

HUBER GEORG, DR. — *Die französiche Propaganda im Weltkrieg gegen Deutschland 1914 — 1918. München, 1928, Pfeiffer. Str. XVI, 314. — C. B. W. sygn. 113.410/II.*

Książka Hubera omawia znaczenie francuskiej propagandy w czasie wojny, lecz przez usystematyzowane a wszechstronne rozpatrzenie problemu daje więcej niż tytuł zapowiada. To bowiem, co dotyczy propagandy francuskiej, nabiera wartości typowego zjawiska, a tem samem staje się zagadnieniem instruktywnem nie tylko dla zorjentowania się w przeżyciach wojny, ale i w posunięciach na tem polu w przyszłości. Jako taka winna być ta książka zwłaszcza przez wojskowych skrzętnie czytana. Pracę swoją dzieli autor na następujące dwa rozdziały: A) środki i forma propagandy oraz B) wytyczne propagandy francuskiej. Pierwszą część poświęca autor; a) rozpatrzeniu środków propagandy (dzienniki, czasopisma, broszury, książki, ulotki, ogłoszenia, ryciny, karykatury, cenzura), b) instytucyj prowadzących propagandę (urzędowe, subwencjonowane przez rząd, stowarzyszenia patrjotyczne, przyczem specjalnie omawia organizację, zadania, środki i rezultaty pracy utworzonej przez rząd Vivianiego w sierpniu 1914 r. głównej instytucji propagandy (Maison de la Presse), c) chwili, w której podejmowano propagandę na poszczególnych polach jej działania oraz d) taktyce i metodzie prowadzenia propagandy.

W drugiej części rozpatruje autor główne kierunki propagandy francuskiej, t. j. uderzenie przez tę propagandę w pewne niebezpieczne dla Francji i ludzkości właściwości charakteru i umysłowości niemieckiej, uwydatnienie specjalnego sposobu odnoszenia się Niemców do wojny i jej zjawisk, przy-

czem podkreślano zaborczość panujących czynników niemieckich. Specjalną sferę propagandy stanowiła akcja podnosząca ducha narodu, a uwydatniająca przewagę materjalną Ententy oraz podkreślająca ideowość wojny prowadzonej przez nią.

Materjały do swej pracy czerpał autor z Weltbücherei w Stuttgarcie.

KOCZAROWSKIJ K. — *Socjalnyj stroj Rossii. Praga, 1926. Str. 88. — C. B. W. sygn. 77.829/II.*

Autor podkreśla zupełną odrębność ustroju społecznego Rosji w porównaniu z Europą zachodnią. Zdaniem jego, rosyjski ustrój społeczny jest stosunkowo mniej zróżniczkowany niż na zachodzie. Występuje w niem wyraźna przewaga żywiołów pracy i to głównie pracy rolniczej nad innemi czynnikami.

Książka składa się z 12 rozdziałów:

I — Zadania pracy; II — Przesłanki historyczne; III — Miasto, przemysł, kapitał; IV — Burżuazja; V — Proletarjat; VI — Inteligencja pracująca; VII — Obszarnicy; VIII — Społeczno - ekonomiczna struktura włościaństwa; IX — Wspólnota rolna i kooperacja w życiu wsi; X — Działalność włościan w dziedzinie swego rozwoju kulturalno-politycznego; XI — Ustrój społeczny nowej Rosji; XII — Zasadnicze wnioski.

ONCKEN HERMANN. — *Politik und Kriegführung, München, 1928. Hueber. Str. 32.—C. B. W. sygn. 36.143/II.*

Problem tej pracy stanowi rozważanie zagadnienia stosunku władz wojskowych do czynników prowadzących politykę państwa w okresie wojny.

Zagadnienie to rozważa autor na podłożu starć i przekształceń się sytuacji w czasie wojny francusko-pruskiej z r. 1870/71 oraz w czasie wojny światowej. Namiętna rywalizacja tych dwóch czynników, uosobiona w postaciach Bismarka i Moltkego oraz Ludendorffa i kolejnych kanclerzy z lat 1914 — 1918, która znalazła — jak wiadomo — czynnik koordynujący w latach 1870/71 w osobie cesarza Wilhelma I, w okresie wojny światowej nie napotkała dostatecznie silnej dłoni w osobie Wilhelma II.

ROOT ELIHU. — *Politique extérieure des Etats - Unis et droit international. Discours et extraits, Traduction français de Jean Reyssaire, docteur en droit, avocat à la Cour de Paris. <Publications de la Dotation Carnegie pour la Paix internationale. Division de droit international>. Paris, 1927. A. Pédone. Str. 484. — C. B. W. sygn. 113.061/II.*

Autor, amerykański adwokat, sekretarz stanu i senator, wybitny znawca prawa międzynarodowego, był ambasadorem Stanów Zjednoczonych w Petersburgu w 1917 r.

Książka jest tłumaczeniem francuskiem jego studjum polityczno-historycznego, poświęconego polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych od 1903 do 1923 roku z punktu widzenia prawa międzynarodowego i stanowiącego treść szeregu przemówień publicznych autora podczas wojny światowej i po wojnie, w których porusza między innemi sprawę okrętów stron wojujących pod flagą neutralną, rewolucję rosyjską, rolę Stanów Zjednoczonych podczas wojny światowej, sytuację międzynarodową i przyszłość prawa międzynarodowego w świetle poglądów z 1918 r. i wpływ wojny światowej na prawo międzynarodowe.

Fachowa praca ta wchodzi w skład cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych zagadnieniom prawa międzynarodowego.

WOŁOCKOJ I., ZUDIN W., KUDRIN N., MITIAJEW D., — *Oczerki po wojennoj rabotie pieczati. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 199.*

Jest to studjum teoretyczne i polityczno-historyczne o roli prasy w czasie pokoju, w okresie mobilizacji i w czasie wojny, ze szczególnem uwzglę-

dnieniem prasy Rosji carskiej i bolszewickiej, przytaczające przykłady w tym zakresie, artykuły dziennikarskie i proklamacje z czasu wojny światowej, wojny polsko-bolszewickiej i rosyjskiej wojny domowej.

Wywody swoje autorzy opierają na szeregu prac rosyjskich, angielskich, francuskich i niemieckich, których wykaz podany jest na końcu książki.

Praca składa się z przedmowy i 7 rozdziałów następujących: I — Prasa i obrona Z. S. S. R.; II — Przygotowanie prasy do pracy w czasie wojny; III — Praca prasy w okresie mobilizacji; IV — Prasa podczas wojny; V — Specjalny korespondent wojenny; VI — Prasa wojskowa w czasie wojny; VII — Prasa czerwonej armji w czasie wojny; uzupełnia ją 8 aneksów—powojennych rezolucyj sowieckich z zakresu propagandy i roli prasy.

Książka stanowi podręcznik dla dziennikarzy.

HETTNER ALFRED—*Englands Weltherrschaft. 4 Aufl, Leipzig 1928. Teubner. Str. VI, 219. — C. B. W. sygn. 113. 368/II.*

Książka jest przeznaczoną dla szerszych kół inteligencji Autor stawia sobie za zadanie zbadać na podłożu geograficznych danych istotę światowej potęgi Anglji i w ten sposób uprzystępnić narodowi niemieckiemu zrozumiemienie podłoża zatargu między Anglją a Niemcami. W ostatecznym rezultacie dochodzi autor do wniosku, że przyszłość narodu niemieckiego leży w zbliżeniu się do Anglji, która ze względu na równowagę polityczną w Europie potrzebuje Niemiec, jako przeciwstawienia Francji i Rosji.

HISTORJA POLITYCZNA.

BEVERIDGE H. WILLIAM, *sir. — British food control <Economic and social history of the world war. British series. — Publications of the Carnegie Endowment for International Peace>. London, 1928, Humphrey Milford. Str. XX, 447. — C. B. sygn. 113.406/II.*

Autor, profesor londyńskiej szkoły nauk ekonomicznych i politycznych, doktór praw, podczas wojny światowej i do 1919 r. był stałym sekretarzem angielskiego ministerstwa aprowizacji.

Książka jego stanowi studjum organizacyjno-gospodarcze z zakresu historji wojny światowej, poświęcone kontroli spożywczej w Anglji od początku wojny do końca marca 1921 r. ze specjalnem uwzględnieniem działalności w tej dziedzinie ministerstwa aprowizacji, powstałego w 1916 r.

Składa się z przedmowy wydawcy, przedmowy autora i 16 rozdziałów, omawiających pięć okresów kontroli spożywczej, ruch w kierunku kontroli, sprawę eksportu, kontrolę poszczególnych produktów, regulowanie cen, racjonowanie ludności, kontrolę w okresie demobilizacji, stan odżywiania ludności, doświadczenia z kontroli spożywczej. Na końcu podaje indeks alfabetyczny zagadnień.

Autor oparł się na dokumentach urzędowych, na własnych spostrzeżeniach i na relacjach zmarłego kierownika wywiadu ministerstwa aprowizacji (Gonner'a), podaje szereg danych statystycznych, wykazów i tekstów zarządzeń.

Podkreśla znaczenie działalności ministerstwa aprowizacji, dzięki któremu Anglja w ciągu wojny nie doznawała braku żywności, krytykę zaś osób i działań przeprowadza wyłącznie pod kątem widzenia nauki ekonomji i sztuki administrowania.

Biełyj Archiw. t. II — III. Pariż, 1928, str. 345 i 5 tablic z rysunkami. — C. B. W. sygn. 76,395/II.

Książka ta ukazała się, jako wydawnictwo „Muzeum wydarzeń współczesnych w Rosji“, znajdującego się obecnie w Stanach Zjednoczonych. Materjał w niej zawarty składa się ze wspomnień, listów, dokumentów i t. p., odnoszących się do historji rosyjskiej rewolucji i wojny domowej.

I. Dział poświęcony wojnie i rewolucji:

1. Lisowoj — Rezultaty jednego z „namawiań" (na podstawie materjałów dowództwa 28 dywizji piechoty); 2. Lisowoj — Rewolucyjni generałowie; 3. Ariefin — Rozkład wojska; 4. Z życia rewolucyjnego frontu.

II. Bolszewizm:

1. D-wa — Moskwa — Piotrogród 1917 — 1925; 2. Z materjałów Kijowskiej czerezwyczajki.

III. Biały ruch:

1. Referat szefa kijowskiego ośrodka; 2. Działalność taganrogskiego ośrodka; 3. Raporty płk. N., przedstawiciela armji ochotniczej w Kijowie; 4. gen. Zalesskij — Główne przyczyny niepowodzenia białego ruchu na południu Rosji.

IV. Korespondencja wodzów białych.

V. Kozacy:

1, płk Modrach — Ochrona zachodniej granicy obwodu Dońskiego w r. 1918; 2. Dwa tygodnie nad Donem.

VI. Słowianie — Bolszewizm — Biały ruch:

1. Kotomkin — Z legjonami czechosłowackiemi od Wołgi do Oceanu Spokojnego.

VII. Myśli współczesnych o rewolucji rosyjskiej (m. in. Milukow, Guczkow, Kierenskij, Puryszkiewicz, Kropotkin, Burcew, Sawinkow, gen. Aleksiejew, gen. Korniłow).

VIII. Rosja zakordonowa:

1. Igoriew — Nowa siła.

IX. Rosja sowiecka:

1. L. — Rozmowy z inteligencją z Rosji Sowieckiej.

X. Sprawozdania i bibljografja.

XI. Dodatki:

1. Sawczenko — W obozie czerwonych (wspomnienia oficera, który latem 1920 r. służył przez pewien czas w kawalerji sowieckiej na Kaukazie).

DE TRYWDAR-BURZYŃSKI LOUIS. — *Le crépuscule d'une autocratie. Quelques crises en Allemagne. (Etraits de souvenirs). Florence, 1926, Imp. Enrico Rossi et C. Str. 259.*

Autor podczas wojny światowej był członkiem cesarskiego instytutu archeologicznego w Petersburgu, książkę swoją pisał na emigracji.

Są to wspomnienia, poświęcone ostatnim latom panowania Mikołaja II i Wilhelma II, dotyczące wydarzeń wojny światowej przeważnie z zakresu polityki i jej dziejów zakulisowych, a oparte zarówno na relacjach mężów stanu, dyplomatów i polityków rosyjskich i obcych, z którymi autor stykał się w Peterburgu i zagranicą, jak i na spostrzeżeniach przy tej sposobności przezeń poczynionych.

Książka składa się z 3 części:

Część I — Zmierzch autokracji: 1) W Petersburgu w 1915 r.; 2) Odwrót (ofensywa niemiecka na froncie wschodnim); 3) W Petersburgu jesienią 1915 r. (zamiary W. Ks. Mikołaja Mikołajewicza, podział armji na zwolenników jego i Mikołaja II, objęcie naczelnego dowództwa przez Mikołaja II, intrygi w Petersburgu); 4) Carowa Aleksandra Teodorówna; 5) Szwecja; 6) Gen.-adjutant Brandström; 7) Wicehrabia Khartumski (Kitchener); 8) Stürmer — premjer i minister spraw zagranicznych; 9) Trepow — premjer i minister komunikacji; 10) Ciemne siły (panslawiści i kadeci); 11) Belgja; 12) Izwolski — ambasador w Paryżu; 13) Koło pewnego sprzysiężenia (panslawiści przeciwko Watykanowi); 14) Ostatni gabinet; 15) A porta inferi (rewolucja i abdykacja Mikołaja II).

Część II — Kilka kryzysów w Niemczech: 1) deputowany de Biberach; 2) Nota papieska; 3) W Monachjum; 4) W Kolonji; 5) Dla uwięzionej rodziny carskiej; 6) Dookoła zbrodni (zabójstwo rodziny carskiej); 7) W Berlinie; 8) Droga do Compiègne (przed abdykacją Wilhelma II,

błędy Ludendorffa i księcia Badeńskiego, zawieszenie broni, abdykacja Wilhelma II).

Część III — Fragmenty: 1) Wielka księżna Włodzimierzowa, księżna Meklemburg-Schwerin; 2) Nieudane sprzysiężenie (podtrzymywanie przez bolszewików defetyzmu we Włoszech jesienią 1917 r. i wpływ klęski pod Caporetto na uzdrowienie duchowe Włoch); 3) Garde Cavalerie Schütz Division; 4) Sprostowanie (sprawa terminologji); 5) Rasputin.

Autor postawił sobie za cel wyjaśnienie pewnych faktów i sprostowanie szeregu ogólnie przyjętych poglądów. Panslawistów i kadetów uważa za winowajców upadku Rosji, a carową i Rasputina za ofiary intryg dworskich, które miały na celu ich skompromitowanie i usunięcie carowej na tej podstawie.

Praca o wątpliwej wartości historycznej.

RIPAULT LOUIS. — *Pendant la tourmente 1914—1918. France et Pologne. Préface par Edouard Herriot. Paris, 1927, Aristide Quillet. Str. 233. — C. B. W. sygn. 111.946/II.*

Autor od 1916 do 1921 r. był posłem do parlamentu francuskiego i wice prezesem partji radykalnej.

Książka jego jest studjum polityczno-historycznem o sprawie polskiej i stosunkach francusko - polskich podczas wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej oraz po wojnie, stanowiącem zbiór około 100 artykułów autora w gazecie „Le Radical". Omawia między innemi stosunek Ententy i państw centralnych do polskich aspiracyj niepodległościowych, sprawę legjonów polskich, pokój w Brześciu n/B., działalność Polskiego Komitetu Narodowego w Paryżu, odzyskanie niepodległości, sprawę granic, Gdańska, Galicji Wschodniej, Górnego Śląska, pomoc Ententy podczas wojny polsko-bolszewickiej, politykę pokojową rządu polskiego.

Oparta zarówno na wspomnieniach i spostrzeżeniach autora, jak i na źródłach urzędowych, podaje wyciągi z korespondencji dyplomatycznej i parlamentarnej.

Tendencją książki jest podkreślenie przyjaźni francusko-polskiej.

Stanowi wartościowy przyczynek do dziejów stosunków francusko-polskich podczas wojny i po wojnie.

KERENSKI ALEXANDRE. — *La révolution russe (1917). Edition française établie par les soins de l'auteur, suivie d'un tableau chronologique des principaux événements. <Collection de mémoires, études et documents pour servir á l'histoire de la guerremondiale>. Paris, 1928, Payot. Str. 400. — C. B. W. sygn. 111 432/II.*

Autor, przez szereg lat poseł do rosyjskiej dumy państwowej, po rewolucji marcowej 1917 r. był premjerem i ministrem wojny w rządzie tymczasowym, a od przewrotu bolszewickiego w listopadzie 1917 r. przebywa na emigracji.

Swoje wspomnienia osobiste poświęca politycznej i wojskowej sytuacji Rosji w okresie czasu od 12 marca do 14 listopada 1917 r., a mianowicie rewolucji marcowej, stosunkom w rządzie tymczasowym, nastrojom i rozkładowi wojska rosyjskiego, sytuacji na froncie, walkom wewnątrz społeczeństwa rosyjskiego, akcji gen. Korniłowa i upadkowi rządu tymczasowego.

Książka składa się ze wstępu i 19 następujących rozdziałów: I — Cztery dni, które zniszczyły monarchję rosyjską; II — W przededniu; III—W łonie rządu tymczasowego, IV — Kryzys rządowy; V — Dawne wojsko; VI — Rozkład wojska; VII — Guczkow; VIII — Pierwsza bytność w wojsku; IX — Nieunikniona ofensywa; X — Bitwa; XI — Zwycięstwo narodu; XII — Były car i jego rodzina; XIII — Konferencja w Moskwie; XIV — Spiskowcy prawicowi; XV — Lawr Korniłow; XVI — Spiskowcy podejmują ofensywę; XVII — Bunt gen. Korniłowa; XVIII — Albert Thomas i Maurice Paléologue; XIX — Gatczina; Konkluzja. Na końcu książki znajdują się tablice chronologiczne ważniejszych wydarzeń w czasie od września 1916 r. do 14 listopada 1917 roku.

Praca ta ma na celu obronę narodu rosyjskiego i rewolucji z marca 1917 r., wyjaśnienie wydarzeń ówczesnych dla zrozumienia obecnego stanu rzeczy w Rosji i wykazanie, że dla swego wyzwolenia naród rosyjski musi powrócić na drogę, wytkniętą przez rewolucję marcową.

STEED HENRY WICKHAM. — *Trente années de vie politique en Europe. Mes souvenirs. I. 1892 — 1914. II. 1914 — 1922. Traduction de M. de Hongroi. Paris, 1926 — 1927. Plon, Tom. I, str. IV. 375; tom II, str. 381. — C. B. W. sygn. 112.352/II.*

Dlugoletni współpracownik i współredaktor najpoważniejszego dziennika angielskiego „Times" pamiętniki swoje poświęca życiu politycznemu Europy od 1892 r. do wojny światowej, w ciągu wojny światowej i po wojnie, swojemu w tem życiu udziałowi, charakterystyce państw europejskich i mężów stanu Europy i Stanów Zjednoczonych, sprawie odpowiedzialności za wojnę, ważniejszym momentom politycznym wojny, propagandzie podczas wojny, zawieszeniu broni, konferencji pokojowej i wielu innym wydarzeniom oraz spostrzeżeniom swoim, zastrzegając się, że chociaż starał się dać jak najbardziej bezstronną ocenę faktów, wyraża jednak przedewszystkiem punkt widzenia angielski.

Tłumaczenie francuskie tych pamiętników ujęte jest w 2 tomy.

Tom I, obejmujący okres lat 1892 — 1914, składa się z przedmowy i 10 rozdziałów następujących: I — Jako student w Niemczech, 1892—1893 r.; II — Francja, 1893 — 1896 r.; III — Powrót do Niemiec w 1896 r.; IV — We Włoszech, 1897 — 1899 r.; V — Dusza Rzymu, 1899 — 1902 r.; VI — Kraje Habsburgów, 1902 — 1906 r; VII — Początek trudności, 1906 — 1908 r.; VIII — Cień wojny, 1908 — 1910 r; IX — Wzburzone wody, 1910—1913 r; X — Na skraju przepaści, 1913 — 1914 r.

Tom II, dotyczący lat 1914 — 1922, składa się z dalszych 10 rozdziałów: XI — Anglja na progu wojny; XII - Stawki gry, 1914 — 1915 r. XIII — Wśród najgorętszych walk, 1915 — 1916 r.; XIV — Najciemniejsza godzina (1917 r.); XV — Propaganda; XVI — Jutrzenka (propaganda, zawieszenie broni); XVII — Konferencja pokojowa 1919 r.; XVIII — Konferencja pokojowa 1919 r. (dalszy ciąg); XIX. — Potęga „Times'a", 1919 — 1922 r.; XX— Konkluzje.

Książka napisana rzeczowo i zajmująco, stanowi wartościowy przyczynek do politycznej historji wojny światowej i okresu ją poprzedzającego.

VIDAL C. DR. — *Charles-Albert et le Risorgimento Italien (1831 — 1848): Paris, 1927, Boccard. Str. 632. — C. B. W. sygn. 113.352/II.*

Z osobą króla Karola Alberta (1831 — 1848) łączy się ściśle sprawa Odrodzenia Włoch. Wstąpiwszy na tron wniósł on nowego ducha zarówno w kierunek rządów piemonckich, jak w opinję publiczną Piemontu, jak wreszcie w opinję postępową całych Włoch. Odruchy patrjotyczne, uwidaczniane już od r. 1821 skrystalizowały się w ruch polityczny i ideowy, pod hasłem niepodległości i zjednoczenia Włoch pod rządami dynastji sabaudzkiej. Piemont, dotąd drobne, bez znaczenia politycznego państewko, stał się dzięki konsekwentnym, licznym i nowoczesnym reformom, państwem, z którego znaczeniem poczęto się liczyć i poza półwyspem apenińskim, jako z państwem skonsolidowanem wewnętrznie, opartem na sprawnem, nowocześnie zorganizowanem wojsku i na zasobnym skarbie, czerpiącym środki z podniesionego stanu gospodarczego kraju.

Jakkolwiek też osobiście król Karol Albert w r. 1848 przegrał i umarł na wygnaniu, to jednak polityka jego wygrała, a to zarówno przez swe podstawy ideologiczne, jak i przez materjalne i organizacyjne zasoby, gromadzone umiejętnie podczas kilkunastoletnich rządów Karola Alberta.

Oto treść książki C. Vidala, na którą składają się następujące rozdziały:

1) Karol Albert przed r. 1848; 2) Nowogwelfizm; 3) Narodowa polityka Karola Alberta; 4) Karol Albert i Włochy; 5) Opinja liberalna i narodowa w Piemoncie; 6) Statut i przygotowania do wojny z Austrją.

TOMMASINI FRANCESCO. — *La risurrezione della Polonia. Milano, 1925, Treves. Str. 356.—C. B. W. sygn. 110.881/II. Odrodzanie Polski. Warszawa, 1928, Hoesick, Str. IX, 364.— C. B. W. sygn, 113.354/II.*

Autor, b. poseł włoski w Polsce, poświęca swe wspomnienia pierwszemu 5-letniemu okresowi niepodległości Polski, a równocześnie okresowi, w którym przebywał na swem stanowisku w Polsce. Autor pragnie tą książką udowodnić, że w czasie swego poselstwa „z całą gorliwością i wiarą pracował nad utrwaleniem stanowiska Włoch i że równocześnie starał się państwowe interesy Włoch pogodzić z dążeniami Polski". Trzeba też przyznać, że istotnie starał się widocznie poznać nie tylko ówczesne położenie Polski, ale i jej przeszłość. Pierwszy rozdział poświęca tedy dawnym dziejom Polski oraz jej przeżyciom podczas wojny światowej. W drugim rozdziale omawia „Stosunki wewnętrzne", a więc czołowe postacie życia politycznego Polski, jak marsz. Piłsudskiego oraz po kolei wszystkich premjerów; oświetla przytem walki stronnictw, konflikty sejmu z marsz. Piłsudskim, jako Naczelnikiem Państwa; porusza zagadnienia ustrojowe, konstytucję, sprawy finansowe i gospodarcze. Rozdział trzeci poświęca zagadnieniom wyznaniowym na terenie Polski, a zwłaszcza kościołowi rzymskiemu, grecko-unickiemu i prawosławnemu. Rozdział czwarty wypełnia przedstawienie stosunków polsko-rosyjskich wraz z przebiegiem kampanji z 1918/20. W piątym omawia stosunki polsko-niemieckie, a w tem sprawy plebiscytowe, powstania śląskie i zatargi z Gdańskiem. Rozdział szósty przedstawia stosunki polsko-litewskie wraz ze sporem o Wilno. Siódmy rozdział omawia stosunki polsko-czeskie i polsko-rumuńskie oraz wogóle stanowisko Polski jako państwa sukcesyjnego Austrji. Rozdział ósmy przedstawia stosunki polsko-francuskie, a więc Przymierze polsko-francuskie oraz układy ekonomiczne. Rozdział dziewiąty omawia pokrótce stosunki Polski z państwami bałtyckiemi, Stanami Zjednoczonemi, Hiszpanią, Turcją i państwami azjatyckiemi. Wreszcie rozdział ostatni poświęca autor przedstawieniu stosunków polsko-włoskich.

Książka Tommasiniego jest naogół objektywną, jakkolwiek zabarwiona jest wyraźną niechęcią do stronnictwa narodowo-demokratycznego, którego ówczesną politykę potępia.

GHAZI MUSTAFA KEMAL PASCHA. — *Der Weg zur Freiheit. 1919 — 1920, Leipzig, 1928, Koehler. Str. XX, 424. — C. B. W. sygn. 113.441/II.*

Dzieło to stanowi pierwszą część mowy, którą wygłosił Kemal Pasza, prezydent Turcji, w dniach 15 — 20 października 1927 r. w Angorze na posiedzeniu „Republikańskiej partji ludowej". Mowa ta stanowi sprawozdanie z działalności Kemala Paszy od r. 1919 — 1920, t. j. od chwili ujęcia przez niego kierownictwa spraw tureckich aż do chwili t. zw. traktatu sewrskiego, to jest do lata 1920. Mowa więc przedstawia wysiłki, które doprowadziły do wewnętrznego zorganizowania dzisiejszej Turcji, a równocześnie wytycza drogi, jakiemi rozwijać się winny dalsze dzieje tureckiego państwa. Obraz ten jest tem ciekawszy, że wysiłki te zwalczać musiały nie tylko dawny regime państwowy (sułtanat i kalifat), nie tylko upadek zaufania w lepszą przyszłość i konserwatyzm nawyknień współziomków, ale i napór nieledwie całej koalicji i połączonej z nią Grecji. Mowa, która wydana drukiem, urosła do rozmiarów wielkiej książki, pełnej dokumentów, przytaczanych w całej rozciągłości, a utrzymana jest w spokojnym i poważnym tonie — stanowi sama przez się dokument historyczny pierwszorzędnej wagi. Dalszy ciąg tej mowy, który ma się ukazać pod tytułem „Narodowa rewolucja 1920 — 1927", dotyczyć będzie dalszego przekształcenia stosunków politycznych, zwycięskiej wojny z Grecją, rozległych reform wewnętrznych, przeprowadzonych przez Kemala Paszę, detronizacji sułtana, zniesienia kalifatu i obwołania Kemala Paszy prezydentem nowoczesnej republiki tureckiej.

Graf Benckendorffs Diplomatischer Schriftwechsel. Hgb. von B. von Siebert. Bd. I—III. Berlin, 1928, De Gruyter. T. I, str. XV, 416; T. II, str. XVI, 564; T. III, str. XII, 335. — C. B. W. sygn. 113. 393/II.

Wydawnictwo to zawiera korespondencję, wysyłaną i otrzymywaną przez Aleksandra v. Benckendorffa, długoletniego ambasadora rosyjskiego w Londynie. Materjał podzielono na 3 tomy, z których T. I. odnosi się do lat 1909 — 1910 (1. II); T. II do lat 1911 — 1912, a T. III do lat 1913 — 1914 (23.VII). Cały materjał bez względu na język oryginału przetłumaczono na język niemiecki, uczyniono to zaś w tym celu, aby treść archiwum Benckendorffa uczynić dostępniejszą ogółowi niemieckiemu. Jak bowiem można wnioskować z lat, w których korespondencja powstała, dotyczy ona całego szeregu spraw politycznych, wiążących się pośrednio lub bezpośrednio z zagadnieniem genezy wojny światowej, a materjał ten jest tem cenniejszy, że zawiera przedewszystkiem raporty Benckendorffa do Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Petersburgu i instrukcje tego ministerstwa dla Benckendorffa oraz protokóły z tajnych posiedzeń rosyjskiej Rady Ministrów.

Wydawnictwo stanowi ponowną edycję tego materjału, ogłoszonego poraz pierwszy w r. 1921. Obecna edycja różni się od poprzedniej zwiększeniem materjału, układem korespodencji chronologicznym (dawniej rzeczowy) oraz poprawieniem tekstu tłumaczenia.

LUDWIG EMIL. — *Napoleon. Przekład autoryzowany L. Staffa. T. I — II. Poznań, 1928, Wydawnictwo Polskie. T. I, str. 280; T. II, str. 551. — C. B. W. sygn. 113.178/II.*

Dzieło Ludwiga jest próbą napisania wewnętrznej historji Napoleona jako człowieka. Dla autora ma znaczenie tylko to, co wyraża osobowość Napoleona, uwzględnia więc jego ideje jako budowniczego państw i prawodawcy, jego stanowisko między rewolucją a prawowitością, jego stosunek do społeczeństwa i problematu Europy, za małoznaczny zaś uważa przebieg bitew oraz każdorazowe położenie państw Europy, o ile się wyrażają tylko w koalicjach lub przeciwnictwach, które zmieniają się bez przerwy. Dla autora wszystkie przeżycia prywatnej natury, konflikty Napoleona z braćmi lub żoną czy z generałami, odnoszenie się jego do kobiet były ważniejszemi materjałami niż porządek walki pod Marengo lub pokój w Lnueville. Autor starał się w obrazach życia Napoleona pochwycić nastroje wewnętrzne, postanowienia i zahamowania, czyny i cierpienia, fantazje i kalkulacje. Przytem wszystkiem jednak przedstawienie autora opiera się na gruntownej znajomości epoki i badań w tym kierunku i przestrzega skrupulatnie chronologję i znaną strukturę ówczesnych faktów historycznych.

HISTORJA WOJEN I WOJSKOWOŚCI.

GAJ G. D. — *Na Warszawu! Diejstwija 3 konnogo korpusa na zapadnom frontie (ijul — awgust 1920 g.). Wojenno-istoriczeskij oczerk. S 31 schiemami i 9 priłożenijami. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 256.— C. B. W. sygn. 113.430/II.*

Autor brał udział w kampanji 1920 r. przeciwko Polsce, jako dowódca III korpusu kawalerji sowieckiej.

Jego praca taktyczno-historyczna poświęcona jest opisowi i analizie działań tego korpusu na froncie polskim, w okresie czasu od 4 lipca do 26 sierpnia 1920 r. i opiera się na urzędowych źródłach sowieckich, na opracowaniach autorów sowieckich, polskich oraz francuskich i na wspomnieniach uczestników działań.

Książka składa się z przedmowy (cel pracy), wstępu (sformowanie i sfera działań III korpusu kawalerji, sytuacja ogólna na froncie zachodnim w dniu 4 lipca 1920 r., plan dowództwa frontu, przegrupowanie sił stron, plan dowództwa 4 armji, koncentracja oddziałów III korpusu kawalerji) i 6 rozdziałów: I — Operacja Święciańska (przełamanie frontu polskiego i walki 4 — 5 lipca, wtargnięcie przez dawne okopy niemieckie i walki 7 lipca. marsz na Święciany, zdobycie Nowo-Święcian i Staro-Święcian, konkluzje o operacji

Święciańskiej, wnioski); II — Operacja wileńska (położenie stron 11 lipca i ich zadania, przygotowanie operacji wileńskiej, walki 12 lipca, walki 13 lipca i sforsowanie rzeki Wilji, walki o Wilno, przeciwnatarcia polskie i obrona Wilna, konkluzja o operacji wileńskiej, wnioski); III — Operacja grodzieńska (sytuacja ogólna na froncie zachodnim 18 lipca i plany stron, działania korpusu 17 i 18 lipca, atak na Grodno, obrona Grodna, walki na brzegu zachodnim Niemna 24 lipca, powtórna przeprawa przez Niemen, działania korpusu i walki 24 — 25 lipca, konkluzje o operacji grodzieńskiej, wnioski); IV — Operacja łomżyńska (sytuacja ogólna na froncie zachodnim 26 lipca i plany stron, zdobycie twierdzy Osowiec, marsz na Łomżę, reorganizacja III korpusu kawalerji, podejście do Łomży, atak umocnień łomżyńskich, sforsowanie Narwi, walki pod Ostrołęką, powtórna przeprawa przez Narew, konkluzje o operacji łomżyńskiej, wnioski); V — Operacja warszawska (sytuacja ogólna 9 sierpnia i plany stron, walki o Mławę, podejście do Wisły, sytuacja na froncie zachodnim 16 sierpnia i zarządzenia stron, zdobycie przeprawy pod Włocławkiem, sytuacja na froncie 4-ej i 15-ej armji 17 sierpnia, zdobycia Płocka, natarcie na Płońsk, konkluzje o operacji warszawskiej); VI — Odwrót korpusu i jego internowanie (odwrót planowy, pierwsze, drugie, trzecie, czwarte i piąte przełamanie, internowanie); konkluzje ogólne i wnioski, 9 aneksów (skład i organizacja bojowa III korpusu, kilkanaście rozkazów polskich i sowieckich) i teczki z 31 szkicami.

Książka zawiera krytykę pracy marszałka Piłsudskiego „Rok 1920" i autorów sowieckich Siergiejewa i Tuchaczewskiego.

v. SCHOULTZ G., amiral.—*Avec la „Grand Fleet" (1915—1918). Souvenirs de guerre. Traduit de l'anglais par A. Thomazi capitaine de vaisseau de réserve. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1928, Payot. Str. 383. — C. B. W. sygn. 113.434/II.*

Admirał v. Schoultz od 1915 do 1918 r. był przedstawicielem marynarki rosyjskiej przy wielkiej flocie angielskiej, t. zw. „Grand Fleet", dowodzonej przez admirała Jellicoe, a od wiosny 1919 r. znajduje się w Finlandji, gdzie objął naczelne dowództwo nad tamtejszą marynarką wojenną.

Swoje wspomnienia poświęca pobytowi w Anglji i w Wielkiej Flocie, udziałowi tej ostatniej w wojnie światowej przed bitwą jutlandską i po tej bitwie, wojnie podwodnej, stosunkom w marynarce angielskiej, wpływowi wojny światowej na życie wewnętrzne Anglji i Rosji, angielskiej i niemieckiej strategji morskiej oraz wrażeniom z zetknięcia się z admirałem Jellicoe i innymi admirałami angielskimi.

Książka składa się z przedmowy tłumacza i z 3-ch części, podzielonych na 26 rozdziałów:

Część I — Przed bitwą jutlandzką: rozdział I — Moje zaokrętowanie się w Wielkiej Flocie; II — Na pokładzie Hercules'a w Cromarty; III — Scapa Flow; IV — Odwiedzenie Londynu; V — Ponowny pobyt w Scapa Flow; VI — Odwiedzenie Petersburga; VII — Wielka Flota i jej naczelny dowódca admirał Jellicoe; VIII — Rozrywki i życie codzienne w Scapa Flow; IX — Okres podniecenia w Cromarty; X — Dni, które poprzedziły bitwę.

Część II — Wojna podwodna: rozdział XI — Spokojne lato i nieudana operacja; XII — Strategja morska i taktyka morska; XIII — Atak powietrzny na Londyn; XIV — Zmiany w dowództwie; XV — Londyn w czasie wojny; XVI — Ostatni powrót do Cromarty; XVII — Pewna podróż; XVIII — „Benbow" w Scapa Flow; XIX — Anglja w położeniu krytycznem.

Część III — Poprawa sytuacji: rozdział XX — Konferencja morska; XXI — „Iron Duke" i jego dowódca E. La Trobe Leatham; XXII — „Polityka jest rzeczą brudną"; XXIII — „Iron Duke" w Rosyth; XXIV — Służba transportów; XXV — Ostatnie wrażenia; XXVI — Konkluzje.

Jako aneksy dołączono: 1) raport autora do admiralicji angielskiej o roli morza bałtyckiego i o stanie flot rosyjskiej oraz niemieckiej i 2) list oficera Koalicji z 1917 r. o wojnie podwodnej i o angielskich środkach zaradczych.

W wydaniu francuskiem opuszczono rozdziały oryginału angielskiego, dotyczące bitwy jutlandzkiej, jako niedostatecznie oświetlonej przez autora.

Autor zajmuje niemiecki punkt widzenia na wojnę podwodną, podkreśla błędy niemieckiej strategji morskiej i wpływ ruchu rewolucyjnego na zmniejszenie sę aktywności marynarki niemieckiej i brak aktywności marynarki angielskiej podczas wojny wskutek długoletniej bezczynności w okresie ją poprzedzającym, oraz wpływ wojny światowej i specjalnie bitwy jutlandzkiej na reorganizację morskiej siły zbrojnej Anglji.

STIUART K. — *Tajny doma Kriu. Anglijskaja propaganda w mirowuju wojnu 1914 — 1918 gg. Pieriewod pod riedakcijej i so wstupitielnoj statjej F. Blumentala. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennooje Izdatielstwo Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 125.*

Sir Campbell Stuart, autor książki „Secret of Crewe House. The story of a famous campaign", podczas wojny światowej był jednym z kierowników propagandy angielskiej i zastępcą dyrektora urzędu propagandy lorda Northcliffe'a. Siedzibą tej propagandy był pałac margr. Crewe.

Praca Stuarta oparta jest na źródłach urzędowych, własnem doświadczeniu autora, literaturze niemieckiej i głosach prasy niemieckiej, zawiera wyciągi z dokumentów i aneks — raport Wellsa o warunkach skuteczności propagandy, o celach wojny i pokoju.

Podkreślone są w niej doniosłość propagandy angielskiej i zasługi lorda Northcliffe'a w kierunku osiągnięcia przez nią sukcesu.

Tłumaczenie rosyjskie, w którem opuszczone zostały niektóre ustępy oryginału angielskiego, omawia organizację, zasady polityczne, metody i technikę działalności propagandy angielskiej, a następnie wspólnej propagandy koalicyjnej, prowadzonej podczas wojny świątowej, zaś szczególnie intensywnie w 1918 r., w państwach centralnych w celu osłabienia tych państw przez rozkład ducha ich wojsk i wzmocnienia nie-niemieckich narodowości i państw środkowo-europejskich oraz naddunajskich.

Książka składa się z przedmowy tłumacza Blumentala p. t. „Propaganda burżuazyjna na przykładzie Anglji", w której poddana jest krytyce z punktu widzenia bolszewickiego „burżuazyjna" propaganda, jako mająca na celu obronę interesów klas posiadających, przyczem podkreślone jest znaczenie poznania przez społeczeństwo Z. S. S. R. swoich przeciwników klasowych, oraz z 6 rozdziałów następujących; I — Propaganda; jej zastosowanie prawidłowe i nadużywanie; II — Dom Crewe; jego organizacja i personel; III — Kampanja przeciwko Austro-Węgrom; IV — Kampanja przeciwko Niemcom; V — Przyznanie się nieprzyjaciela (opinja Hindenburga, komentarze prasy niemieckiej, Ludendorff o metodach i wpływie propagandy angielskiej); VI — Wspólna praca sprzymierzonych (konferencje międzykoalicyjne w sprawie propagandy, sprawa Polski i innych narodowości).

Rozłożenije armii w 1917 godu. — Moskwa — Leningrad, 1925, Centrachiv. Str. 192.

Jest to urzędowa sowiecka praca polityczno-historyczna, omawiająca przyczyny i początek rozkładu wojska rosyjskiego podczas wojny światowej a zawierająca szereg dokumentów z tej dziedziny.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I — materjalne i moralne przesłanki rozkładu starej armji; II — Wzrost kryzysu zaopatrzenia w żywność i paszę, dezorganizacja transportu; III — Nastrój i stan wojska w pierwszych dniach po rewolucji marcowej; IV — Komitety, sądy dyscyplinarne, instytucja komisarzy; V — Tworzenie oddziałów narodowościowych; VI — Tworzenie ochotniczych oddziałów szturmowych w epoce Kiereńskiego;

VII — Ofensywa Kiereńskiego; VIII — Polityka represyjna rządu tymczasowego w walce z rozkładem wojska; IX — Stan i nastrój wojska według doniesień komisarzy rządu w przededniu wystąpienia Korniłowa. Bunt Korniłowa i odbicie jego w wojsku; X — Przewrót październikowy w Stawce i na frontach; XI — Stare wojsko i okres rokowań brzeskich.

Tendencją pracy jest obalenie mniemania, że rozkład wojska rosyjskiego był dziełem tak zwanego rozkazu Nr. 1 peterburskiej rady robotniczo-żołnierskiej i agentów bolszewickich, oraz stwierdzenie na podstawie dokumentów, że czynniki rozkładu istniały już na początku wojny światowej (brak przygotowania Rosji pod względem materjalnym, moralnym i organizacyjnym do lekkomyślnie zaczętej wojny, brak żywności już w końcu 1914 r. zmęczenie wojną na początku 1915 r. i żądanie zmian, wypadki buntu marynarzy, odmowy użycia broni przez menonitów i dezercji oficerów), że propaganda bolszewicka wniosła do rozkładu żywiołowego rewolucyjny system oraz rewolucyjne tempo, że natomiast generałowie rosyjscy opuszczali front wtedy, gdy bolszewicy żądali zorganizowanego zawieszenia broni i utrzymania frontu.

VILLE, *gén. — Journal de ma captivité en Allemagne (1914—1917). Paris, 1928. Imprimerie Militaire Universelle L. Fournier. Str. 170. — C. B W. sygn. 112.807/II.*

Autor, były dowódca twierdzy Maubeuge, z chwilą jej upadku dostał się do niewoli niemieckiej, gdzie przebył do końca 1917 roku, poczem został internowany w Szwajcarji, a w roku 1920 zrehabilitowany przez sąd z zarzutu niedość energicznej obrony twierdzy i odznaczony krzyżem wojennym.

Książka jego jest pamiętnikiem, poświęconym pobytowi w niewoli, prowadzonym do końca listopada 1917 r. w formie dziennika, w którym autor codziennie notował zarówno swe spostrzeżenia co do życia w obozie jeńców i zachowania się niemców, jak i swoje przypuszczenia oraz wnioski co do prawdziwego biegu wypadków wojennych, komunikowanych mu w oświetleniu niemieckiem.

Pamiętnik, zaopatrzony jest w przedmowę ppłk. Rousset'a i składa się z następujących rozdziałów: 1) Jedno słowo najpierw; 2) Obóz i więzienie w Torgau; 3) Obóz w Burg w 1914—1915 r.; 4) Blankenburg w 1915 r; 5) Blankenburg w 1916 r.; 5) Blankenburg, Kreuttinghem, Heidelberg w 1917 r; 6) Obóz w Kreuttinghem w 1917 r. (czerwiec — październik); Blankenburg (drugi pobyt); 8) Obóz w Heidelberg.

Autor podkreśla barbarzyńskie traktowanie i szykanowanie jeńców przez Niemców i własne cierpienia moralne z powodu przymusowej bezczynności, dając jednocześnie dowód wysiłku myślowego w kierunku przejrzewania kłamstw niemieckich o sytuacji na froncie.

LEWRENCE T. E — *La révolte dans le désert. <Collection de mémoires pour servir e l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1928, Payot. Str. 463 — C. B W. sygn. 113.373/II Aufstand in der Wüste. Deutsch von Dagobert v. Mikusch. Leipzig, 1928, List. Str. X, 355.—C. B. W. sygn. 113.330/II.*

Pamiętniki „pułkownika" Lawrence'a (autor sam używa na określenie swego stopnia cudzysłowu) stanowią zarówno polityczną jak i literacką sensację. Na tle mianowicie znanego rozbicia politycznego Arabji, podsycanego przez Turcję i Niemcy, a umożliwiającego zachowanie władzy Turcji nad tym trudnym do rządzenia krajem — opisuje autor swoją działalność, zmierzającą do zjednoczenia wszystkich plemion arabskich około hasła — niepodległości państwowej Arabji. Istotnie też udaje mu się ta akcja w całej pełni. Dla realizacji hasła samodzielności Arabji, mającej się uwidocznić w zajęciu Damaszku, jako przyszłej stolicy wolnej Arabji, zdołał on nie tylko pozyskać sympatję wszystkich, dotąd najwięcej wrogich sobie plemion, ale i skupić ich pomoc zbrojną pod wodzą uzależnionego od Anglji, Faysala. Siły tą drogą zgromadzone i dobrze zorganizowane, rzucone na lewe skrzydło palestyńsko-syryjskiej pozycji tureckiej, przyczyniły się poważnie do ostatecznego rozgromienia Turków. Działalność zaś autora tem większe miała trudności do

zwalczenia, że nie tylko wiekowe zawiści poszczególnych plemion arabskich musiał on wyrównywać, ale i własnych Anglików musiał przekonywać do przewodniej myśli swej akcji. Obok zaś ciekawej, nieledwie fantastycznej treści książki (autor był sobie 30 lat liczącym uczonym, oddającym się orjentalistyce i nie mającym nigdy nic wspólnego z wojskowością i polityką) trzeba podnieść barwną, pełną żywości stylu i równocześnie wielkiej plastyki formę literacką dzieła. Nic też dziwnego, że zarówno angielska, jak wogóle światowa krytyka przyjęła książkę Lawrence'a entuzjastycznie.

KAKURIN N. i BERENDS K. — *Kijewskaja opieracija polakow 1920 goda. <Bibljotieka Komandira>. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 93.—C.B.W. sygn. 36.163/II.*

Książka wykładowcy historji wojny domowej w sowieckiej akademji wojskowej Kakurina i wykładowcy strategji w tejże akademji Berendsa stanowi studjum operacyjno-historyczne, poświęcone krytycznej analizie ofensywy polskiej na Kijów w 1920 r., oparte w przeważnej części na źródłach polskich.

Praca składa się z przedmowy i następujących rozdziałów: 1) Sytuacja ogólna; 2) Położenie obustronne na Ukrainie przed rozpoczęciem operacyj; 3) Decyzje dowódców grup 3 armji polskiej; 4) Raport szefa sztabu polskiego frontu ukraińskiego o przygotowaniu ofensywy na Kijów; 5) Rozpoczęcie i przebieg operacyj na odcinkach 2-ej i 6-ej armij polskich; 6) Raport szefa sztabu polskiego frontu ukraińskiego z dnia 28 kwietnia; 7) Przebieg operacyj w ciągu 29 i 30 kwietnia; 8) Raport szefa sztabu polskiego frontu ukraińskiego wieczorem 30 kwietnia; 9) Wykonanie dyrektywy Piłsudskiego z dnia 30 kwietnia; 10) Warunki tyłów przed rozpoczęciem operacji na Kijów; 11) Wnioski ogólne.

Autorzy, którzy postawili sobie jako cel naukowo-praktyczne wyzyskanie doświadczeń wojny na przykładzie kampanji najbardziej pouczającej z punktu widzenia manewru, bogato opracowanej i rzucającej nowe światło na spór co do wyższości strategji wyczerpania lub strategji zniszczenia, zarzucają polskiemu dowództwu szereg błędów operacyjnych i organizacyjnych, uznając jednak decyzję Naczelnego Wodza uderzenia na Kijów za słuszną z punktu widzenia interesów i celów polityki polskiej.

Książka zawiera 4 szkice w tekście i 3 aneksy na końcu, podające skład sił sowieckich w połowie kwietnia i sił polskich w połowie oraz pod koniec kwietnia 1920 r.

Die wichtigsten Kriegs- und Feldzüge der Weltgeschichte. Wien, 1928, Verlag der Militärwissenschaftl. und techn, Mitteilungen. Str. 167. — C. B. W. sygn. 112.928/III.

Wydawnicto to stanowi atlas operacyj wojennych, począwszy od V w. przed Chr, t. j. od wojen persko-greckich aż do wojen po r. 1922 włącznie. Całość dzieli się na następujące grupy: Grupa światowa (Europa - Azja-Afryka), obejmująca działania, które były prowadzone przez państwa pozaeuropejskie na terytorjum Europy lub też, opierając się rdzeniem swego przebiegu na państwach europejskich, sięgały poza granice Europy. Tu więc należą obok wojen persko-greckich, wojny punickie, wyprawy krzyżowe, wyprawa egipska Bonapartego z r. 1799 oraz wojna światowa w kolonjach. Grupa zachodnio-środkowo-europejska obejmuje wszystkie wojny od XV w. (husyckie) do XX w., które się w tej części Europy rozegrały. Do dalszej grupy: środkowo-wschodnio-europejskiej wchodzą wojny począwszy od r. 1812 aż do 1920 (polsko-rosyjskiej) i grupa azjatycka zawiera wojny od r. 1828/9 (rosyjsko-turecka na Kaukazie) do r. 1922 (turecko-greckiej), do grupy afrykańskiej należą wojny od r. 1798 — do r. 1918; do grupy amerykańskiej — wojny od 1775/83 do r. 1867 (wojna meksykańska).

Każdy plan działań wojennych zaopatrzono omówieniem przyczyn wojny oraz skreśleniem przebiegu działań przy uwydatnieniu głównego biegu wypadków.

Plany i mapy wykonano litograficznie, sytuacje wyrysowano dość wyraźnie, jakkolwiek czasem z powodu zbytniego nagromadzenia szczegółów zatarto główne obrazy. Całość stanowi pożyteczną, choć skromnie wydaną pomocdla studjów historji wojen.

KUTIAKOW I. — *S Czapajewym po uralskim stiepiam. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 144. — C. B. W. sygn. 77.665/II.*

Książka zawiera historję walk na jednym z frontów rosyjskiej wojny domowej w r. 1918, a mianowicie froncie uralskim i nadwołżańskim.

Autor wraz z Czapajewem i Bubiencem był organizatorem uralskiej czerwonej gwardji, która wystąpiła do walki z kozakami uralskiemi, a później legjonami czechosłowackiemi i samarską armją ludową.

Widzimy tutaj, jak z przypadkowych, improwizowanych oddziałów partyzanckich, tworzyły się w ogniu walk oddziały regularnej czerwonej armji.

Na uwagę zasługuje również charakterystyczna dla tego rodzaju walki taktyka. Wskutek braku amunicji przeważały walki na białą broń, które wobec wielkiej zawziętości przeciwników były przeważnie bardzo krwawe, gdyż jeńców naogół nie brano.

Książka składa się z 5 rozdziałów:

I Organizacja sił zbrojnych stron obu; II Pierwsza wyprawa na Uralsk; III Druga wyprawa na Uralsk; IV Walki o Pugaczewsk i na prawym brzegu Wołgi; V Walki o Samarę

W załącznikach podane są hughesowe rozmowy przewodniczącego saratowskiego gubernjalnego komitetu wykonawczego Antonowa z przedstawicielami kozaków.

NADIOŻNYJ D. — *Na podstupach k Pietrogradu letom 1919 goda. Moskwa — Leningrad, b. r., Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 167 i 10 szkiców.—C. B. W. sygn. 113.342/II.*

Autor tej pracy, opierając się na materjałach archiwalnych oraz ważniejszych wspomieniach uczestników opisywanych operacyj, stara się dać obraz działań wojennych na tym froncie. Cechę charakterystyczną tych operacyj stanowiła szczupłość sił obu przeciwników, wskutek czego dominujące znaczenie odgrywał manewr.

Książka składa się z 7 rozdziałów.

I Sytuacja strategiczna na froncie zachodnim w początkach 1919 r.; II Teatr działań wojennych; III Ofensywa białych na Jamburg i Gdow; IV Ofensywa narwskiej grupy w czerwcu; V Lipcowa ofensywa północnej grupy 7 armji na Jamburg i Gdow; VII Sytuacja w końcu lata 1919 r.

Na końcu książki podany jest wykaz źródeł.

MONASTEREV N., *capitaine de corvette de la marine russe. — Dans la mer Noire — (1912 — 1924). Traduction française par le lieutenant de vaisseau Jean Perceau. Avec 18 ilustrations. <Collection de mémoires, études et documents pour servir á l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1928, Payot. Str. 247. — C. B. W. sygn. 113.132/II.*

Książka tą zawiera wspomienia osobiste komandora-ppor. rosyjskiej marynarki wojennej, uczestnika działań floty czarnomorskiej podczas wojny światowej, obecnie znajdującego się na emigracji, poświęcone służbie jego w marynarce od czasów uzyskania stopnia oficerskiego, poprzez wojnę światową, rewolucję i rosyjską wojnę domową, aż do ewakuacji floty czarnomorskiej i pobytu jej w porcie Bizerte włącznie.

Praca dzieli się na 6 części następujących: I — Życie w rosyjskiej marynarce wojennej; II — Życie w Sewastopolu; III — Szkoła nawigacji podwodnej (w Libawie); IV — Wojna światowa; V — Rewolucja i wojna domowa; VI — Ewakuacja. Zawiera 18 fotografij.

Autor daje w niej charakterystykę stosunków, panujących w rosyjskiej marynarce wojennej, której udziałowi w wojnie światowej poświęca zaledwie $1/3$ część książki (str. 76—153).

POPOW G. — *Żeleznyj polk imieni „26". — Baku, 1927. Azgiz. Str. 57.*

Jest to zarys historyczny jednego z pułków azerbejdżańskich, utworzonego w marcu 1918 r. w Baku, początkowo jako 19 kaukaski bataljon robotniczy. Nazwę swą otrzymał pułk ten na cześć 26 komisarzy m. Baku, rozstrzelanych przez Anglików po okupacji przez nich tego miasta.

WACHTER KARL, *Oberst.—Krieg und Geist. Das. Mistrauen in den Geist als Ursache unseres militärischen Versagens zu Beginn des Weltkrieges München, 1927, Oldenburg. Str. 139.—C. B. W. sygn. 113.332/II.*

Autor zastanawia się nad przyczynami klęski niemieckiej i dochodzi do wniosku, że niesłusznem jest usprawiedliwianie zawodu brakiem odpowiedniego wodza. Również za niewystarczający powód uważa ilościową niższość sił wojskowych niemieckich, bo niższość liczebną równoważyła wyższość jakościowa. Według autora podstawową przyczyną klęski był brak odpowiadającego chwili ducha narodu, czego dowód widzi w ogólnie występującym głodzie i wierze w człowieka-geniusza, który miał wszystkiemu nadać właściwy bieg.

TOBEY JAMES A.—*The medical departament of the army. Its history, activities aud organization. Institute for government research. Service monographs of the United States Government. Nr. 45. Baltimore (Maryland), 1927, John Hopkins Press. Str. XII, 161.*

Autor jest majorem-lekarzem, pozostającym w amerykańskiej służbie zdrowia.

Książka jest monografją historyczną organizacji, działalności i rozwoju służby zdrowia wojska Stanów Zjednoczonych od 1775 do 1926 r. włącznie, ze szczególnem uwzględnieniem okresu wojny światowej.

Autor stwierdza, że wojna światowa wykazała wielką sprawność tej służby.

Źródłowa i fachowa praca ta wchodzi w skład cyklu monografij poszczególnych służb wojska amerykańskiego, wydawanych przez rząd Stanów Zjednoczonych.

Podany jest wykaz licznych źródeł.

VEITH GEORG, *Obstlt. — Der Feldzug von Dyrrhachium zwischen Caesar und Pompejus. Wien, 1920. Seidel. Str. XIX, 267, 9 map. i 23 zdjęć terenu. — C. B. W. sygn. 113,485/II.*

T. zw. bitwa pod Dyrrachium, a właściwie pierwszy okres kampanji epirskiej, stanowi jeden z najciekawszych momentów bogatego życia wojennego Cezara. Działania Cezara, podjęte przeciw nieprzyjacielowi bogatszemu w lądowe siły i dysponującemu poważną flotą — zarówno ze stanowiska taktyki, jak przedewszystkiem strategji, odznaczają się wielką śmiałością. Plan Cezara to zamiar odcięcia sił Pompejusza od łączności z flotą; plan ten z wielkiem ryzykiem przeprowadzony, a uwidoczniony zajęciem wszystkich głównych punktów nadbrzeżnych w Epirze, rozbija się jednak o czujność przeciwnika, który świadomy skutków posunięć Cezara unicestwia je przez zabezpieczenie w swem ręku ostatniego, ale i najważniejszego punktu, tj. Dyrrachium. To też sprowadziło tę fazę kampanji epirskiej do walki o Dyrrachium, zakończonej klęską i odwrotem Cezara.

Po tej fazie — jak wiadomo — nastąpiła druga zakończona decydującem zwycięstwem Cezara pod Pharsalus.

Studjum płk. Veitha wywołuje tem większe zainteresowanie, że autor nie tylko przestudjował dokładnie źródła i teren kampaji, ale że i ten teren „przewalczył", bo na nim odbył swą kampanję w wojnie światowej, która faktami codziennego życia wojennego pozwoliła mu tem żywiej wczuć się w wypadki przezeń od kilku lat studjowane.

Praca Veitha rozpada się na następujące rozdziały: I. Podstawy badania (źródła, literatura i mapy); 2) Dzisiejszy obraz terenu wojny; 3) Dawny obraz terenu walki; 4) Od Palaeste do Apsus (lądowanie i pierwsze posunięcia Cezara); 5) Od Apsus do Dyrrachium (przebycie morza przez Antoniusza i połączenie się jego z Cezarem); 6. Dyrrachium (walki); 7. Odwrót Cezara: 8. Blokada; 9. Dodatki.

WRANGEL P., *generał. — Zapiski. 2 t. Berlin, 1928. „Miednyj Wsadnik". T. I, str. 312; t. II, str. 226.—C. B. W. sygn. 76.739/II.*

Jako V i VI tomy wydawnictwa „Biełoje Dieło", poświęconego historji rosyjskiej wojny domowej, ukazały się wspomnienia gen. Wrangla. Wspo-

mnienia te obejmują okres od listopada 1916 r., do listopada 1920 r. t.j. do chwili ewakuacji Krymu.

Tom I, dotyczący okresu, kiedy na czele przeciwsowieckich sił zbrojnych na południu Rosji stał gen. Dienikin, składa się z 5 rozdziałów:

I. Rozkład wojska; II. Oswobodzenie północnego Kaukazu; III. Na Moskwę; IV. Wichrzenia na Kubani; V. Klęska.

Wrangel stara się tutaj przedstawić w jak najkorzystniejszem dla siebie świetle swój zatarg z Dienikinem i w tym celu daje odpowiednio spreparowany materjał źródłowy.

Tom II. omawia te czasy, kiedy naczelnym wodzem został sam Wrangel. Tom ten, noszący podtytuł „Ostatnia piędź ziemi ojczystej", przedstawia wydarzenia znacznie szczegółowiej, aniżeli I tom, gdzie szerzej były omówione tylko te wypadki, w których bezpośredni udział brał autor wspomnień.

Składa się on z następujących rozdziałów:

I. Zmiana władzy; II. Pierwsze dni; III. Sprawa ziemi i samorządów gminnych; IV. Przed ofensywą; V. Napi zód; VI. Wrpółnocnej Taurydzie; VII Na Kubań; VIII. Wszyscy na Wrangla; IX Za Dnieprem; X. Ostatnia stawka.

Na końcu każdego tomu podany jest skorowidz nazwisk.

BROUILHET A. RENE. — *Les Héros sans gloire. Preface de M. le Medecin Inspecteur Général Rouget. Paris, 1928, Charles-Lavauzelle. Str. 440.*

Jest to „Złota Księga", poświęcona pamięci 1600 francuskich lekarzy wojskowych, którzy polegli lub zmarli podczas wojny światowej.

Książka ta, zaopatrzona w przedmowę generalnego inspektora sanitarnego Rougeta, podkreśla poświęcenie, cierpliwą, a często zapoznaną działalność, bohaterskie, ofiarne i pozbawione sławy życie tych lekarzy.

Zawiera notatki i fragmenty z listów zmarłych lekarzy, wspomnienia ich przyjaciół i teksty rozkazów pochwalnych, dając obraz roli lekarzy francuskich podczas wojny.

EVANS K., *major. — A brief outline of the campaign in Mesopotamia (1914—1918). London, 1926, Sifton Praed. Str. VII, 135,*

Major Evans podczas wojny światowej przez 2 lata pełnił służbę w sztabie wojsk angielskich w Mezopotamji.

Książka jego stanowi polityczno-historyczny zarys kampanji angielskiej w Mezopotamji w latach 1914 — 1918.

Praca oparta jest na źródłach angielskich i spostrzeżeniach autora, zawiera dane liczbowe co do sił obustronnych i podaje szkice oraz mapy.

Autor podkreśla trudności kampanji i błędy, popełnione przez kierownictwo angielskie, brak uzgodnienia między władzami cywilnemi a wojskowemi, unieruchomienie zbyt wielkich sił na tyłach, wadliwą organizację służb, brak zaopatrzenia, natomiast podnosi zasługi gen. Maude'a w zakresie organizacji sił zbrojnych na tym froncie.

GAJ G. — *Pierwyj udar po Kolczaku. Leningrad, 1926, Sztab R. K. K. A. Uprawlenije po issledowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Wojennaja Tipografja Uprawlenija Dielami Narkomwojenmor. i R. W. S. S. S. R. Str. 98 i 2 szkice. — C. B. W. sygn. 35.786/II.*

Książka przedstawia przebieg walk, stoczonych w marcu i kwietniu 1919 r. na froncie wschodnim rosyjskiej wojny domowej, a w szczególności walki o Orenburg, w których IV korpus armji kołczakowskiej pod dowództwem gen. Bakicza został rozbity przez 1. armję sowiecką. Na czele armji tej stał Gaj, były organizator i dowódca 24-ej t. zw. Żelaznej Dywizji sowieckiej.

Praca składa się z następujących rozdziałów.

I. Wstęp; II, Ogólna sytuacja na froncie wschodnim; III. Położenie i wypadki na odcinku 1-ej rewolucyjnej armji; IV. Teren i jego ocena; V. Siły i ugrupowania stron w dn 20. IV. 1919 r.; VI. Plany przeciwników; VII. Przeprawa IV korpusu przez rz. Sałmysz; VIII. Działania bojowe; IX. Oecna planu działań obu stron; X. Zamknięcie; XI. Aneksy (m. in. podane są tu składy bojowe czerwonych i białych biorących udział w tej operacji oraz ważniejsze rozkazy odnoszące się do niej).

GHEUSI P. B. — *La gloire de Galliéni. Comment Paris fut sauvé. Le testament d'un soldat. Paris, 1928, Michel. Str. 252. — C. B. W. sygn. 113.339/II.*

Książka poświęcona pamięci gen. Galliéni, obrońcy Paryża z r. 1914, twórcy planu uderzenia na prawe skrzydło wojsk niemieckich, przesuwających się na wschód od Paryża. Autor — nie umniejszając zasług marsz. Joffre'a, Focha, Sarraila i innych — wskazuje na zasługi Galliéniego i podkreśla pominięcie go w oficjalnych komunikatach z tych czasów. Autor sięga przytem do czasów dawniejszych i przy rozpatrzeniu zasług Galliéniego w ciągu jego służby wojskowej — podkreśla stratę, jaką Francja poniosła zarówno przez niedocenienie jego zdolności, jak i przez jego śmierć w chwili, gdy współpraca jego tak mogła być przydatną. Całość stanowi pięknie literacko ujęty panegiryk, poświęcony pamięci jednej z wielkich postaci francuskich w czasie wojny światowej.

HOFFMAN MAX, *Gen. — Aufzeichnungen des Generalmajors Max Hoffmann. Hrgb. v. Karl Fr. Novak. Bd. I — II Berlin, 1929, Verlag für Kulturpolitik. Bd. I, Str. XXXVI, 243 Bd. II str. 387. — C. B. W. sygn. 113.356/II.*

Wydawnictwo to daje mniej nowego, niżby się można po nim spodziewać. T. I. zawiera następujące ustępy: „Podczas wojny rosyjsko-japońskiej"; „Uwagi nad wojną 1914-1918" oraz „Spostrzeżenia nad 1914". T. II. obejmuje „Wojna niewyzyskanych sposobności", „Prawda o Tannenbergu" (Tannenberg wie es wirklich war), „Wiosenna ofensywa w r. 1918", „Bolszewizm", „Na krawędziach Moskwy".

W tomie I najwięcej zainteresowania przedstawiają uwagi nad wojną światową, tem więcej, że autor zajmował bardzo odpowiedzialne stanowisko na wschodnio-europejskim froncie; znamiennem przytem jest niezwykle krytyczne, zasadniczo niechętne a często pełne zarzutów stanowisko autora wobec naczelnego dowództwa, zwłaszcza w okresie gen Falkenhayna.

Uwagi autora nad wojną rosyjsko-japońską, podczas której pełnił obowiązki attaché, są dosyć powierzchowne, zdaje się jednak głównie z tego powodu, że dowódca japońskiej armji, do którego sztabu był Hoffman przydzielony, ograniczał bardzo swobodę ruchów attaché obcych.

Drugi tom zawiera w $^4/_5$ główne prace gen. Hoffmana już dawniej znane; w $^1/_5$ zaś części, poświęconej bolszewizmowi, charakteryzuje się gen. Hoffmann, jako zdecydowany wróg bolszewizmu, propagator gospodarczego aljansu państw europejskich oraz zwolennik krucjaty Anglji, Francji i Niemiec przeciw Moskwie.

HUGUET *gén. — L'intervention militaire britannique en 1914. A la mémoire du Field-Marshal sir Henry Wilson, Bart, l'iniciateur et le préparateur de l'intervention anglaise en 1914 et l'un des plus fidèles et des plus dévoués collaborateurs du maréchal Foch au cours de la Grande guerre. Avec 10 croquis en couleurs hors texte. Paris, 1928, Berger-Levrault. Str. 262. — C. B. W. sygn. 113.131/II.*

Generał Huguet od 1904 do 1912 r. był attaché wojskowym przy ambasadzie francuskiej w Londynie, a powołany na początku wojny światowej na stanowisko szefa francuskiej misji wojskowej przy głównej kwaterze angielskiej, pozostał na nim do końca 1915 roku.

Książka jego stanowi studjum polityczno-historyczne i operacyjno-historyczne o genezie i ewolucji sprawy interwencji zbrojnej Anglji w 1914 roku, na tle zbliżenia politycznego między Anglją a Francją, przedwojennych angielsko-francuskich stosunków wojskowych, stanu wojska angielskiego przed wojną i nastrojów angielskich, o udziale wojsk angielskich w walkach 1914 i 1915 r. oraz o powojennym stosunku Anglji do Francji.

Oparta na wspomnieniach i spostrzeżeniach autora, który w opisywanym przez siebie okresie, stykał się bezpośrednio z francuskiemi i angielskiemi sferami kierowniczemi, oraz na pracach marszałka Frencha, sir George Arthura, wicehrabiego Esher, lorda Hamiltona, ppłk. Repingtona, gen. Galliéniego, gen. Lanrezaca, v. Bülow'a i innych, praca ta podaje teksty rozkazów, skład sił walczących, zarządzenia angielskie i dane liczbowe.

Książka składa się ze wstępu i 3 części: Część I—Okres przedwojenny; Część II — Wojna: rozdział I — Wylądowanie we Francji; II — Mons, Le Cateau, odwrót; III — Bitwa nad Marną; IV — Działania nad Aisne; V. — Flandrja. Bitwa pod Ypres; VI — Koniec roku 1914; VII — Rok 1915; Część III — Okres powojenny.

Autor stara się dać jak najbardziej rzeczową ocenę wysiłku angielskiego i znaczenia jego podczas walk 1914 r., umożliwić zrozumienie charakteru Anglji, specjalnych warunków i potrzeb jej polityki, oraz wyjaśnić, dlaczego Anglja, wierna sojuszniczka Francji podczas wojny, zmieniła swój stosunek do Francji po wojnie, omawia rolę Frencha, Kitchenera i Haiga oraz podnosi zasługi marszałka Wilsona, którego pamięci jako inicjatora i organizatora interwencji angielskiej w 1914 r. oraz jako jednego najbardziej oddanych współpracowników marszałka Focha w ciągu wojny, książkę swoją poświęca.

Dołącza 10 drobnych szkiców sytuacyjnych.

VON KLUCK ALEXANDER, *Generaloberst. — Wanderjahre-Kriege-Gestalten. Berlin, 1929, Eisenschmidt. Str. 232.—C. B. W. sygn. 113.357/II.*

Autor wspomnień nie wznosi się ponad przeciętny typ zdolnego oficera pruskiego. Świat jego myśli, a więc i zakres wspomnień to zwykłe przeżycia oficera, który doszedł do wysokiego stopnia; na ich całość składa się szereg scen z kampanji 1866 i 1870/1 r. naogół bardzo zewnętrznie ujętych) oraz szereg obszernie opowiedzianych wspomnień z manewrów w Poznańskiem i w Prusach Wschodnich. Całość przepojona zachwytem nad ludźmi i stosunkami pruskiemi, a owiana nacjonalistyczno - junkierskim duchem, charakteryzuje osobę autora, jako zdolnego, lecz zrutynizowanego fachowca i przeciętnego człowieka. To co mogłoby najciekawiej wystąpić, udział w wojnie światowej omówił autor gdzieindziej (*Marsch auf Paris, Berlin. 1926, Mittler. Str. 171. — C. B. W. sygn. 110.981/II*)., tutaj więc ogranicza się tylko do bardzo oględnej polemiki z swymi anonimowymi przeciwnikami, a to odnośnie swych posunięć w d. 1—9 września 1914 r..

CALONI, *gén. — Comment Verdun fut sauvé. Préface du général Mangin. Paris, 1924, Etienne Chiron. Str. 159.*

Autor w 1916 r. był dowódcą wojsk inżynieryjnych grupy gen. Mangina pod Verdun.

Książka jego jest taktyczno-historycznem i technicznem studjum o obronie Verdun w 1916 r., omawiającem dzieje budowy poszczególnych fortów dookoła Verdun od 1874 r., stan twierdzy w 1914 r., uzbrojenie fortów, dekret z dnia 5 sierpnia 1915 r. o rozbrojeniu twierdzy, natarcie niemieckie do połowy września 1916, przygotowania francuskie do przeciwnatarcia i przebieg przeciwnatarć grupy gen. Mangina od 20 do 26 października oraz od 14 do 18 grudnia 1916 r.

Oparta częściowo na własnych doświadczeniach autora, zawiera szereg danych technicznych o pracach przygotowawczych do przeciwnatarć francuskich i o stopniu uszkodzenia fortów, oraz dane liczbowe co do ilości zużytych materjałów inżynieryjnych i amunicji, wreszcie ilość strat w ludziach po obu stronach.

Autor podkreśla fatalne skutki dekretu o rozbrojeniu twierdzy i mylnej interpretacji jego przez dowództwo, oraz stwierdza, że przy obronie Verdun Francuzi ponieśli 5 razy większe straty niż dla jego odzyskania.

Jest to fachowy i rzeczowy przyczynek do dziejów walk pod Verdun.

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH.